Rapport Länsmuseet Gävleborg 2021:01

ALDERHOLMEN I GÄVLE STAD

Arkeologisk förundersökning

Alderholmen
Gävle stad och kommun
Gävleborgs län
2020

Anders Altner

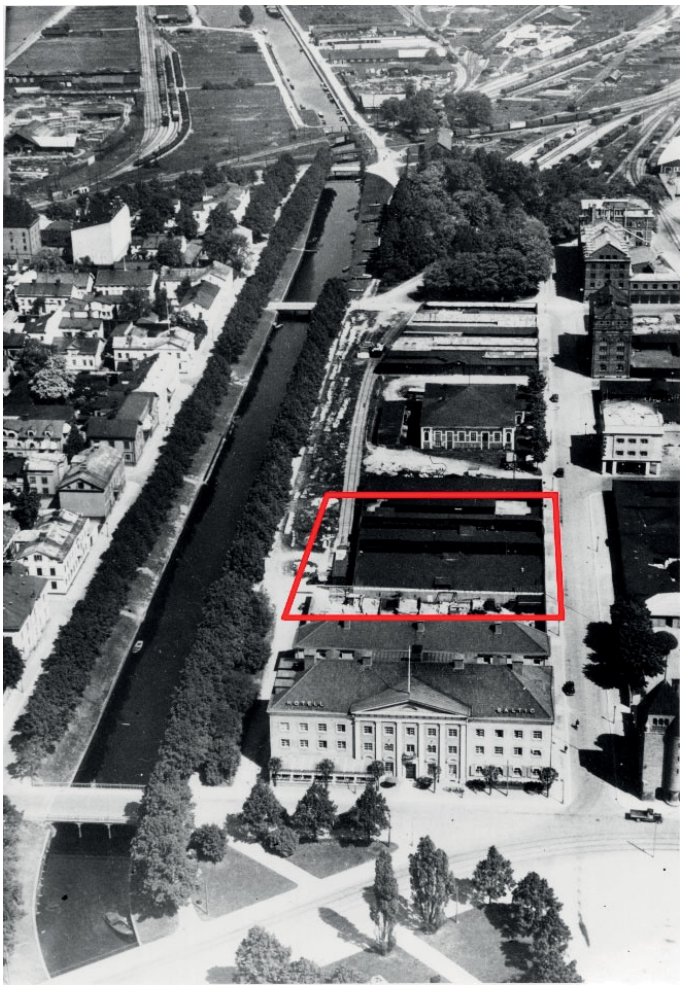

LÄNSMUSEET
GÄVLEBORG

ALDERHOLMEN I GÄVLE STAD

Arkeologisk förundersökning

Alderholmen
Socken
Gävle stad och kommun
Gävleborgs län
2020

Rapport 2021:01
Anders Altner

LÄNSMUSEET
GÄVLEBORG

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Rapporterna finns i PDF-format på www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2021
Omslagsbild: *Flygfoto år 1938. Visar Holmkanalen och norra delen av Alderholmen, med förundersökningsområdet centralt i bild och markerat i rött. Från västsydväst. XLM.B84-1043. Länsmuseet Gävleborgs fotosamling. Länsmuseet Gävleborg.*
Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.
ISSN 0281-3181
Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning 5
Bakgrund 5
Syfte 5
Metod 6
Topografi och fornlämningsmiljö 6
Historiska källor och kartmaterial 7
Resultat 11
Anläggningar 11
Sammansatta anläggningar: 12
- Husgrund 1 12
- Husgrund 2 13
- Husgrund 3, möjlig husgrund. 15
- Strandskoning 16
- Träkonstruktion 16

Enkla anläggningar 17
- Träkonstruktion 17
- Stenkonstruktion 19

Lager 19
Fynd 20
- Keramik 20
- Byggnadsdetaljer 21
- Glas 21
- Bergart 21
- Ben 21
- Hantverk och trä 21

Förslag till vidare antikvariska åtgärder 21
Referenser 22
Historiska kartor 22
Administrativa uppgifter 23
Bilaga 1. Objekttabell 24
Bilaga 2. Schakttabell 27
Bilaga 3. Fyndtabell 28
Bilaga 4. Profiler 30
Bilaga 5. Kartblad 33
Bilaga 6. Fotografier 35

Figur 1. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta 67G 2Bn Gävle. Undersökningsområdet är markerat i blått. Skala 1:100 000

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har under våren år 2020 utfört en arkeologisk förundersökning inom delar av fastigheterna Alderholmen 37:2 och berör fornlämning L1951:5633 (RAÄ nr Gävle 51:1) Gävle stads äldre stadslager. Undersökningen var föranledd av att Gävle Parkeringsservice AB planerar att uppföra ett parkeringshus. Syftet med förundersökningen var att dokumentera fornlämningens utbredning och om möjligt avgränsa fornlämningen, samt undersöka om oregistrerade fornlämningar kommer att beröras av planerat arbetsföretag.

I samband med förundersökningen grävdes sju sökschakt inom området, 5,5–30 meter långa, 4 meter breda och 2,5 meter till bitvis över 3 meter djupa. Schakten kom att anpassas efter befintliga ledningar och rör. Inga sökschakt kom att grävas inom förundersökningsområdets sydligaste del då denna utgjorde enda åtkomst till resterande del av parkeringsytan. På grund av parkeringens utformning med tre avgränsade parkeringssektioner tvingades schakten att grävas i ÖNÖ-VSV riktning istället för planerad NNV-SSÖ riktning, då detta skulle underlätta att snappa upp den tidigare sträckningen för Holmkanalen.

I samband med förundersökningen påträffades en rustbädd med ovanliggande grundsten efter en trolig magasinsbyggnad, möjlig syllsten efter ännu en husgrund, en trolig strandskoning av trä, trästolpar, delar av en stenläggning, brand- och raseringslager, samt aktivitetsytor.

Inom förundersökningsytan bestod den övre delen av bärlager, utfyllnadsmassor och grundkonstruktioner efter 1900-talets näring på Alderholmen.

Påträffade anläggningar och fyndmaterial antyder, i relation till historiskt kartmaterial, en datering till perioden 1700-tal till 1900-tal. Totalt har 19 av 35 fyndposter tillvaratagits och förvaras på Länsmuseet Gävleborg i väntan på fyndfördelning.

BAKGRUND

Gävle Parkeringsservice AB planerar att uppföra ett parkeringshus på delar av fastigheten Alderholmen 37:2. Då planerna berör fornlämning L1951:5633 (RAÄ nr Gävle 51:1) som utgörs av Gävle stads äldre stadslager beslutade Länsstyrelsen i Gävleborgs län om en arkeologisk förundersökning inom berörd yta för planerad byggnation. Arbetet har utförts efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 2696-2020, daterat 2020-05-15). Förundersökningen har utförts under perioden 2020-06-22 till och med 2020-06-30.

SYFTE

Syftet med förundersökningen var att dokumentera fornlämningens utbredning och om möjligt avgränsa fornlämningen, samt undersöka om oregistrerade fornlämningar kommer att beröras av planerat arbetsföretag.

Resultatet från förundersökningen ska kunna användas vid länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skall också kunna användas som underlag i företagarens planering.

METOD

Inför förundersökningen har det gjorts kart- och arkivstudier. I samband med förundersökningen har en hjulförsedd grävmaskin använts och förundersökningsschakten har grävts stratigrafiskt. Påträffade anläggningar och lager har beskrivits, mätts in med RTK och fotograferats. Kartöverlägg har gjorts i samband med bearbetning av digitala inmätningar.

Påträffade fynd har relaterats till lagertillhörighet och om möjligt till anläggning. Ett representativt urval har gjorts i fält, där övriga fynd har återdeponerats i de schakt de påträffats. De flesta fynden har bestått av glas och korroderade järnföremål. Enstaka fynd av träföremål och bergart har lämnats in situ för en eventuell efterkommande arkeologisk undersökning.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

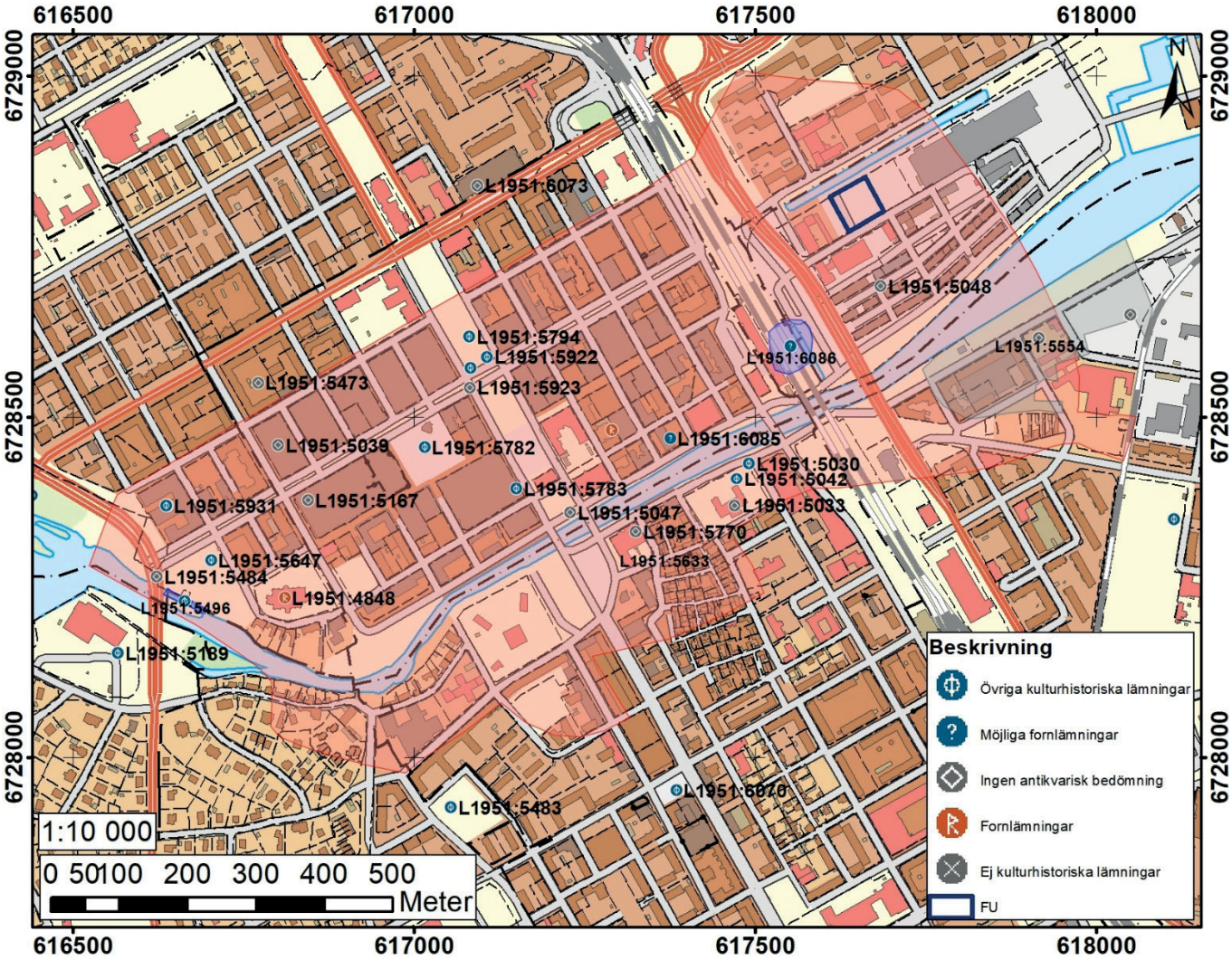

Figur 2. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta samt Riksantikvarieämbetets Kulturminnesregister. Skala 1:10 000.

Förundersökningsområdet ligger på Alderholmen i Gävle och utgör den östligaste delen av fornlämning L1951:5633, bestående av Gävle stads historiska stadslager.

Historiskt sett har förundersökningsområdet främst bestått av ytor för näringsliv i form av bland annat hantverk, fiske, lagerhållning och varvsverksamhet.

Alderholmens uppbyggnad består av gammal sjöbotten och avsatta svämlager, samt historiska och sentida utfyllnadsmassor. Idag utgör förundersökningsområdet den västligaste delen av en betalparkering för bilar.

Under 1000-talet låg stora delar av Gävle stad under vatten, utöver ett område norr om kyrkan och söder om slottet. Strandkanten bör då ha legat i linje med Norra Rådmansgatan eller Norra Köpmansgatan. Det är också i området omkring kyrkan där det medeltida Gävle antas ha legat. I övergången mellan 1400-talet och 1500-talet bör landhöjningen gått så pass långt att Alderholmen och Islandsöarna rest sig ur havet.

Endast ett fåtal arkeologiska undersökningar har genomförts på Alderholmen och då i samband med schaktningsövervakningar.

Under åren 2000–2002 utförde länsmuseet en arkeologisk schaktningsövervakning vid Hamntorget i Gävle i samband med utbyggnad av resecentrum (Björck 2004). I samband med schaktningsövervakningen påträffades ett 80-tal grundpålar och en rustbädd efter Christoffer Polhems järnvåg från 1700-talet, samt delar av Holmkanalens stenskoning från sent 1800-tal. Kanalen lades igen under 1950-talet.

År 2002 utförde Länsmuseet en arkeologisk schaktningsövervakning inom delar av Centralgatan, Kyrkogatan och över Centralplan. Endast fyllnadsmassor berördes (PM, Länsmuseet Gävleborg).

År 2012 utförde länsmuseet en arkeologisk schaktningsövervakning längs med delar av Första Magasinsgatan. Endast fyllnadsmassor berördes. I fyllnadsmassorna påträffades en kvarnsten vilken har daterats till 1800-talet (Ulfhielm 2013).

År 2020 utförde länsmuseet en arkeologisk schaktningsövervakning längs med delar av Första Magasinsgatan, Elfbrinksgatan och Norra Skeppsbron. I samband med schaktningsövervakningen iakttogs ett brand-/raseringslager och två träkonstruktioner (Altner, manus).

HISTORISKA KÄLLOR OCH KARTMATERIAL

Gävle stad nämns i Erik av Pommern skattebok för år 1413 och staden fick sina stadsprivilegier år 1446 med friheter att bland annat bedriva handel med utlandet och andra inhemska hamnar. Denna frihet till utlandshandel har dock stundom inskränkts under 1500-talet och 1600-talet.

Enligt den kungliga fogdens räkenskaper år 1590 nämns att borgarna i Gävle stad fått tillåtelse att använda Alderholmen för mulbete. Tillståndet grundar sig på ett kungligt brev av Johan III år 1589. Den 28 maj år 1622 donerar Gustaf II Adolf Alderholmen till Gävle stad till användning för repslagarbanor, bråplatser, skeppsbygge och upplagsplatser. I samband med dekretet följde också ett förbud mot att bygga bostäder och stallgårdar på ön (Karlström 1974:29).

I Gävle stads tänkebok 1569–1659 nämns fastighetsköp på Alderholmen men nämner i det stora hela endast fastighetsköp till bruk för sjöbodar och magasinsbyggnader.

Under 1700-talets början byggs stadens varvsplats ut som också gav möjligheten att bygga större oceangående fartyg för exempel spanienfararna ”Enigheten” och ”Carl Gustaf Bielke” (Karlström 1974:41). Varvsplatsen finns dock inte utritad i det tidiga kartmaterialet utan den uppträder tidigast på karta från 1792.

De tidigaste kända kartorna över Gävle stad är från 1646 och en odaterad karta, som troligen är från 1630-talet. Utöver stadens administrativa byggnader, slottet med tillhörande byggnader och kyrkan redovisas inte många byggnader i kartmaterialet, utöver stolphärbren och fiskebodar.

Enligt den odaterade kartan hamnar förundersökningsområdet ute i Gävle fjärd och Alderholmen är mycket mindre än vad den är idag. Själva holmen låg vid denna tid rakt utanför Gavleåns mynning vid den nuvarande centralstationen och delade sig i två kortare farleder ut i Gävle fjärd. Runt om Alderholmen finns fiskebodar utritade. Ytterligare fiskebodar ligger längs med Gavleåns södra strandkant och i farleden, samt längs med Holmkanalens norra strandkant (figur 3).

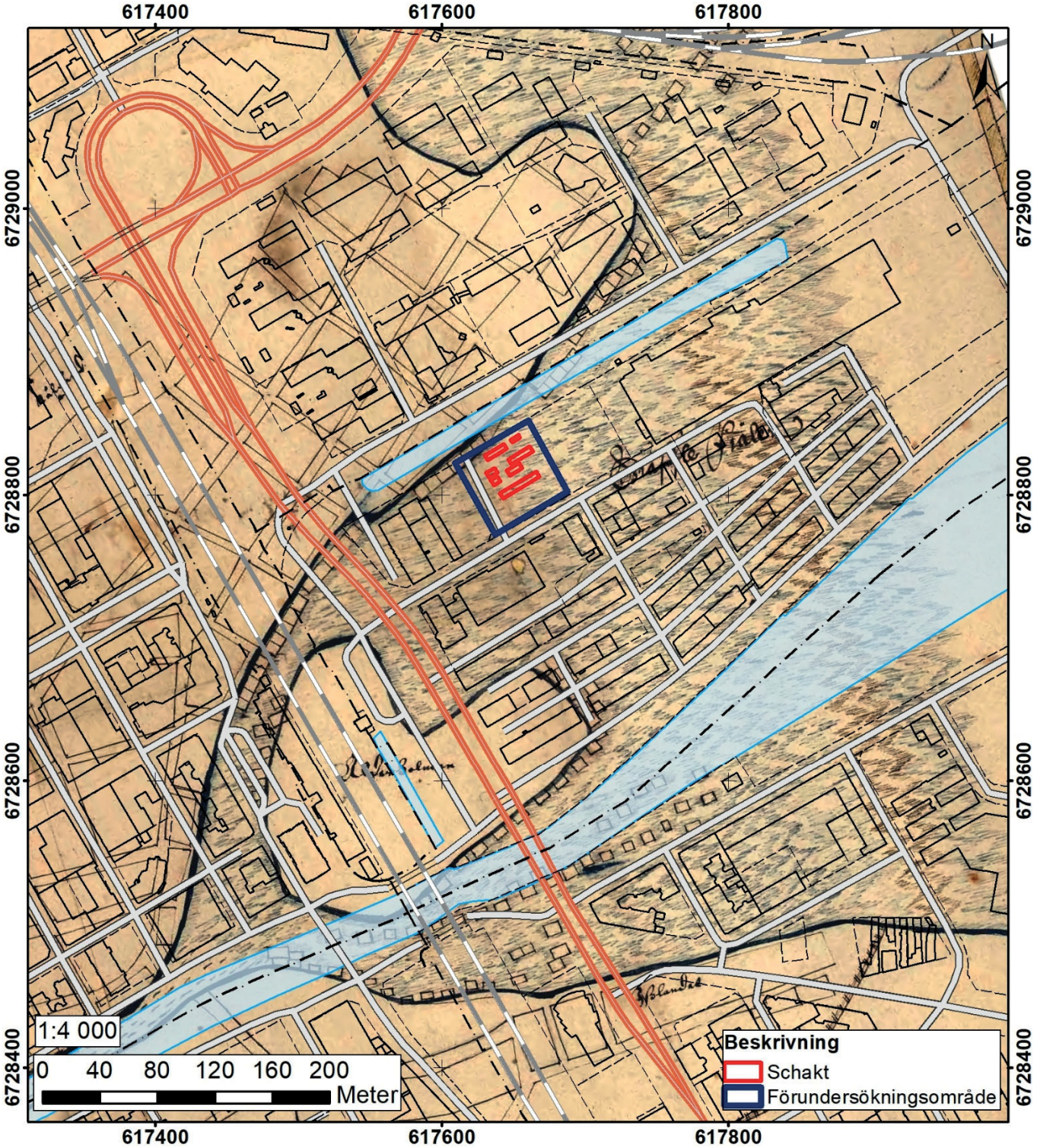

Figur 3. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger odaterad karta (LMS V14-1:1.). Skala 1:4 000.

Kartan från år 1646 över Gävle stad, uppvisar ingen större skillnad mot föregående karta förutom att Islandsholmarna börjar framträda, samt att Alderholmen verkar ha

vuxit öster ut (figur 4, bilaga 5 figur 23). Enligt kartan berör förundersökningsområdet Alderholmens nordöstra del, där det enligt kartan har funnits fiskebodar. Alderholmen och Islandsholmarna verkar växa öster ut i linje med fiskebodarna och möjligen har dessa byggnader oavsiktligt fungerat som timmerkistor som samlat upp och håller kvar de massor Gavleån transporterar ut i Gävlefjärden. Utöver fiskebodar och möjliga magasinsbyggnader verkar holmen endast bestå av trädbevuxna ytor.

Enligt karta år 1706 över Gävle stad redovisas fiskebodar, magasin och två tullhus på Alderholmen. Stora sjötullen bör ha legat vid korsningen Elfbrinksgatan och Norra Skeppsbron och Lilla sjötullen låg i Holmkanalen, nordöst om förundersökningsområdet. Sannolikt förtullades olika typer av varor vid de två tullhusen.

Enligt kartor under åren 1741–48 finns nu en järn- och viktualievåg på Alderholmen, samt flertalet packhus. Byggandet av Christopher Polhems järnvåg påbörjades år 1706 och byggnaden stod färdig år 1708. Utöver vågen, sjötullarna, fiskebodar och magasinsbyggnader finns också repslagarbanor, samt stadens blekhus, artilleri- och ammunitionsbyggnad och ett kronobageri. Väster om järnvågen finns en klensmedsgård och en trädgård. Enligt kartan berör förundersökningsområdet en av två repslagarbanor, en byggnad kopplat till repslagarbanan, samt magasin och fiskebodar (bilaga 5 figur 24).

Karta år 1776 visar i stort de delar av staden som eldhärjats av branden samma år och egentligen ingen förändring på Alderholmen.

Karta år 1792 visar ingen förändring på Alderholmen mot föregående karta. Kartan är den första som nämner ett skeppsvarv väster om järnvågen. Skriftliga uppgifter finns dock som nämner att det har funnits ett skeppsvarv på Alderholmen redan på 1600-talet. Ytterligare ett skeppsvarv finns nu etablerat på Islandsholmen kring Södra Skeppsbron.

Kartor år 1800–1810 visar ingen förändring på Alderholmen mot föregående karta (bilaga 5 figur 25).

Enligt karta år 1837 har ytterligare magasinsbyggnader byggts på Alderholmen, samt ett spruthus och plats för mälthus.

Enligt kartor mellan åren 1853–1861 har järnvägen, ett stationshus och en bangård tillkommit. Vid det tidigare kronobageriet finns nu ett epidemisjukhus.

Karta år 1879 visar den förändring som skett på Alderholmen efter den stora stadsbranden år 1869, där Holmkanalen har grävts om och fått nytt läge. Järnvågen har nu flyttats ut till Nyhamn cirka 1,5 km nordöst om den tidigare, repslagarbanorna och skeppsvarvet har försvunnit och ersatts med de stora magasinsbyggnader som finns kvar idag. Inga byggnader finns utritade inom förundersökningsområdet (bilaga 5 figur 26).

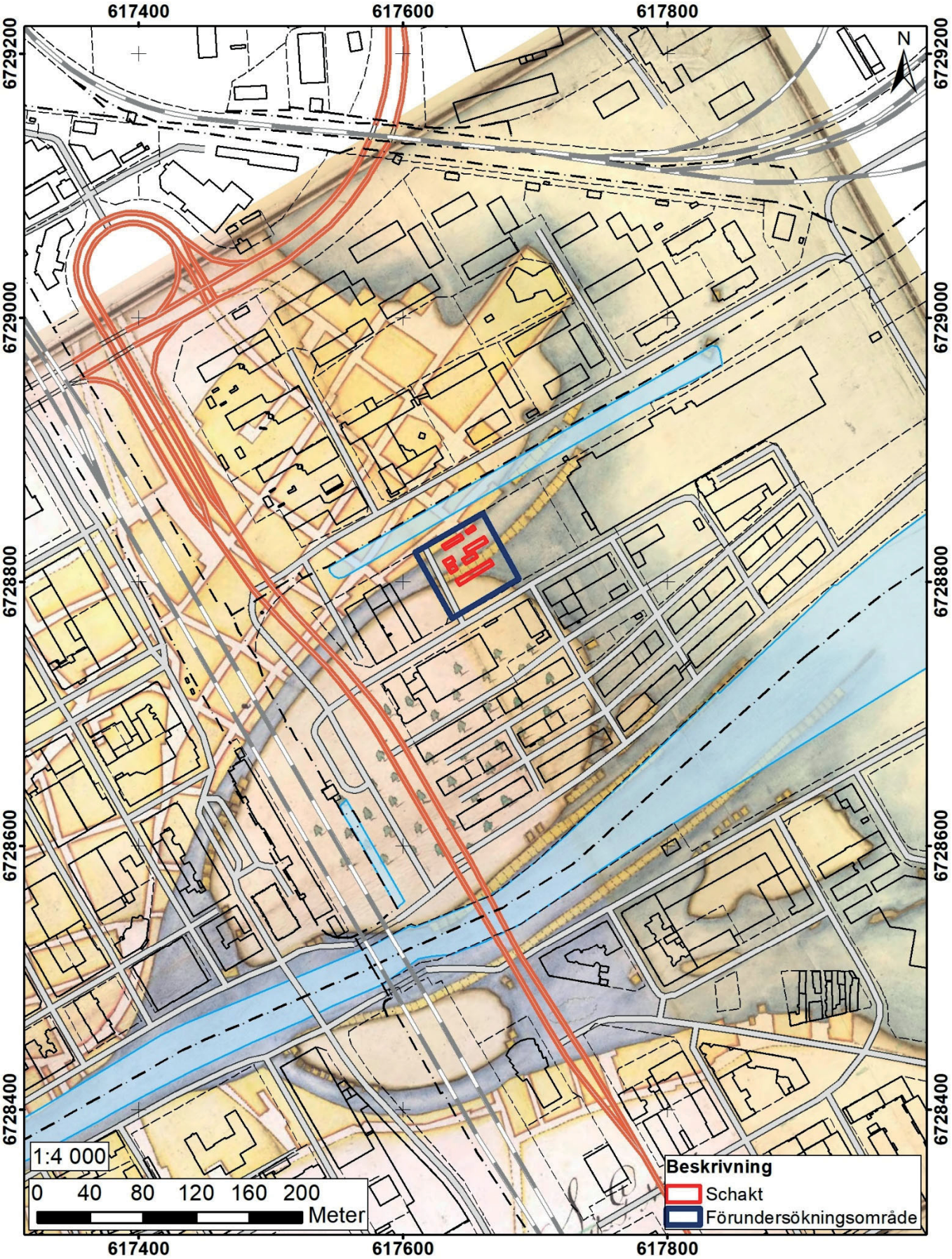

Figur 4. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger 1646 års karta (KrA 0424:036:027). Skala 1:4 000.

Under 1900-talets första hälft fanns lägre lagerlokaler av trä inom förundersökningsområdet och under 1960-talet en kontorslokal och en lagerlokal av stål.

RESULTAT

Sammanlagt grävdes sju sökschakt inom förundersökningsområdet. Schakten grävdes 5–30 meter långa, 2–4 meter breda och 1,6–3,0 meter djupa. Av de sju grävda schakten grävdes inte ett enda ned till steril nivå, detta på grund av rasrisk och påträffade anläggningar. Ytterligare anläggningar kan finnas mellan schakten och inom nivåer under schaktbottnarna. Det historiska kartmaterialet antyder dock ingen omfattande bebyggelse i området.

Sammanlagt påträffades 75 stratigrafiska objekt, bestående av 29 anläggningar, samt 46 kulturlager och utfyllnadslager. Av anläggningarna kunde två husgrunder, en möjlig husgrund, en strandskoning i trä och en stenläggning iakttas. Ytterligare enstaka träkonstruktioner har dokumenterats men dessa har inte kunnat funktionsbestämmas. Husgrund 2 av armerad betong och betongpålar är sentida, troligen riven någon gång mellan år 1997 och 2005.

Totalt har 19 av 35 fyndposter tillvaratagits och förvaras på Länsmuseet Gävleborg i väntan på fyndfördelning. Fynden utgörs av keramik, kakel, ett bryne och tre slipstenar. Övriga fynd har återdeponerats i förundersökningsschakten innan återfyllning.

Anläggningar

Sammanlagt påträffades 75 stratigrafiska kontexter (A1–A75), bestående av anläggningar, kulturlager, brand-/raseringslager och utfyllnadslager. Enstaka anläggningar var möjliga att knyta till större sammansatta anläggningar i form av tre husgrunder och en strandskoning.

Figur 5. Översiktsfoto på schakt 7 och rustbädd tillhörande husgrund 1. Lodfoto.

Sammansatta anläggningar:

Husgrund 1

Husgrund 1 är cirka 7×3 meter (nordöst–sydväst). Husgrunden fortsätter åt sydöst in i schaktkanten (figur 5 och 6). I profil i sydöstra schaktkanten syns konstruktionen som en delvis nedgrävning igenom lager A57–A65 (bilaga 4, figur 22). Husgrunden består i botten av en rustbädd av minst fem pålar (A28, A72–A75) som håller kanthuggna timmerstockar på plats (A29, A30 och A33). Ovan timmerstockarna ligger grundstenar (A34). Rustbädden ramar in ett mörkt vattensjukt siltlager (A31) med natursten och enstaka huggspån. I siltlagret på insidan av rustbädden påträffades rester av en stående trätunna (A32).

Alla fem stödpålarna var ca 0,2 meter i diameter. Pålarnas ovansida var tillsynes rakt avsågade och påträffades endast på insidan av rustbäddens nordvästra hörn. Påle A72 var cirka 1,2 meter lång och tillhuggen i botten.

Timmerstockarna som ligger tre i bredd är tillhuggna med flata långsidor, cirka 2,0–4,3 meter långa och 0,23–0,27 meter breda och med flata kortsidor, troligen avsågade.

Grundstenarna av flat sandsten och granit var cirka 0,3–0,8 meter stora i upp till fem skift, med en sammanlagd höjd på omkring 1,2 meter (bilaga 4 figur 14).

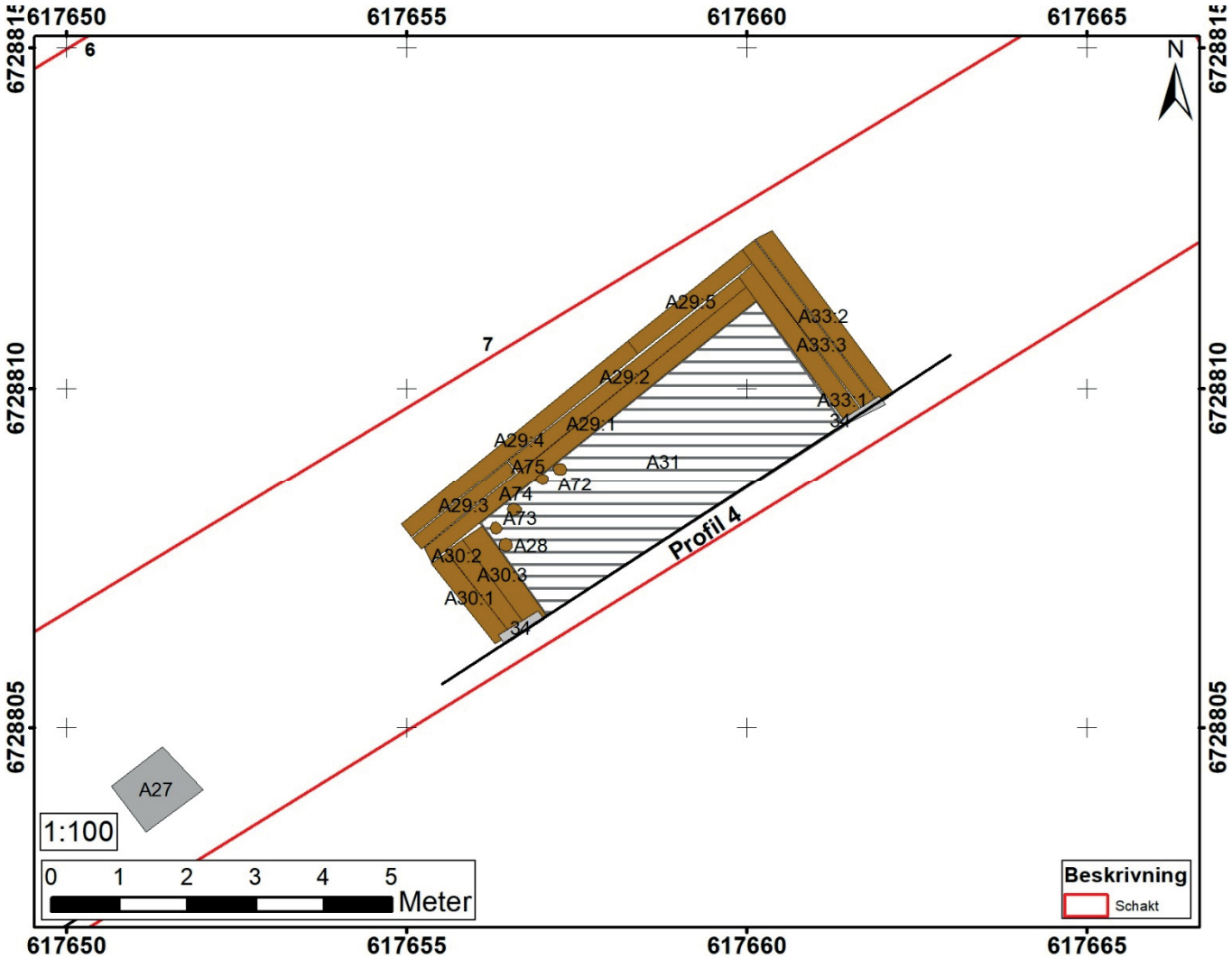

Figur 6. Planritning över rustbädd till husgrund 1 (schakt 7). Pålar A28 och A72-A75, stockar A29:1-5, A30:1-3 och A33:1-3. Skala 1:100.

Innanför grundstenarna A34 och ovan siltlagret A31 iakttogs ett 1,2 meter tjockt lager av fyllnadsmassor A35, bestående av slipstenar (bilaga 3 F34), tegelstenar och enstaka större stenar (figur 7). Ovan fyllnadsmassorna iakttogs ett möjligt brand-/raseringslager A56 av kol och tegelkross, med enstaka fynd av keramik och glas (bilaga 3 F1-6). Brand-/raseringslagret kan möjligen vara en rest av stadsbranden år 1869.

Figur 7. Detaljfoto över grundsten A34 i nordöst och till höger i bild är tegelstenar, trasiga slipstenar och enstaka stenar. Foto från nordväst.

Husgrund 1 utgör sannolikt resterna efter en magasinsbyggnad, byggd av tegel, där man förvarat slipstenar inför utskeppning. Slipstenar av orsasandsten har fraktats till gävlehamn för utskeppning sedan 1700-talet. Utskeppningen var som störst under 1850-talet i samband med etableringen av järnvägen mellan Falun och Gävle.

Husgrund 2

Husgrund 2 består av nedgrävda armerade betongblock A1 och A6, samt källargolv A10 med raseringsmassor av armerad betong och tegelstenar. Resterna är sannolikt kontoret efter Södra Norrlands trädgårdscentral som byggdes år 1962 (figur 8–10). Huset revs troligen någon gång mellan år 1997 och 2005.

Figur 8. Detaljfoto av källargolv A10 och raseringslager tillhörande husgrund 2. Foto från NÖ.

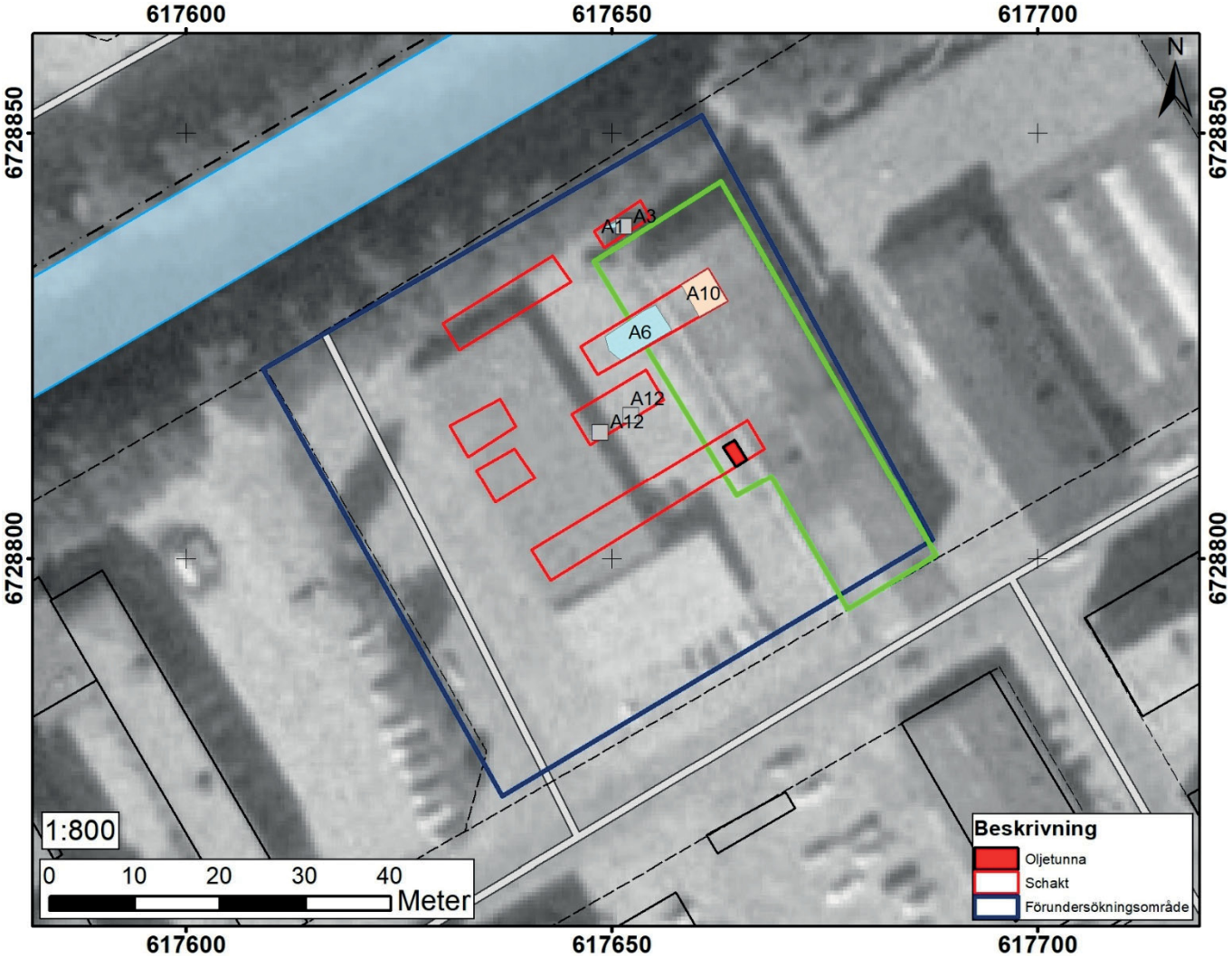

Figur 9. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. Översiktsplan över förundersökningsschakten samt anläggningar tillhörande husgrund 2. Byggnadens förmodade utbredning markerat i grönt. I bakgrunden ligger Lantmäteriets ortofoto över Gävle år 1975. Skala 1:800.

Figur 10. Foto över armerad betongpåle A1 och armerade betongblock A3. Foto från sydväst.

Husgrund 3, möjlig husgrund.

Husgrund 3 består av grundstenar/syllstenar A26 och möjligen stenansamling A27 (figur 11 och 12, bilaga 4 figur 21). Stenarna framkom i rad i linje med södra schaktkanten. Anläggningen är cirka 2,5 meter lång (nordöst–sydväst) och består av åtta flata stenar av Gävle sandsten, 0,25–0,6 meter stora. Strax nordöst om iakttogs en stenansamling A27 av Gävle sandsten, samt en stor mängd byggnadsspik, taktegel och tegelkross. Möjligen utgör A27 ett raseringslager och att större delen av byggnaden troligen ligger sydöst om schaktet. Inom schaktet och nordväst om grundstenarna påträffades inga ytterligare stenar.

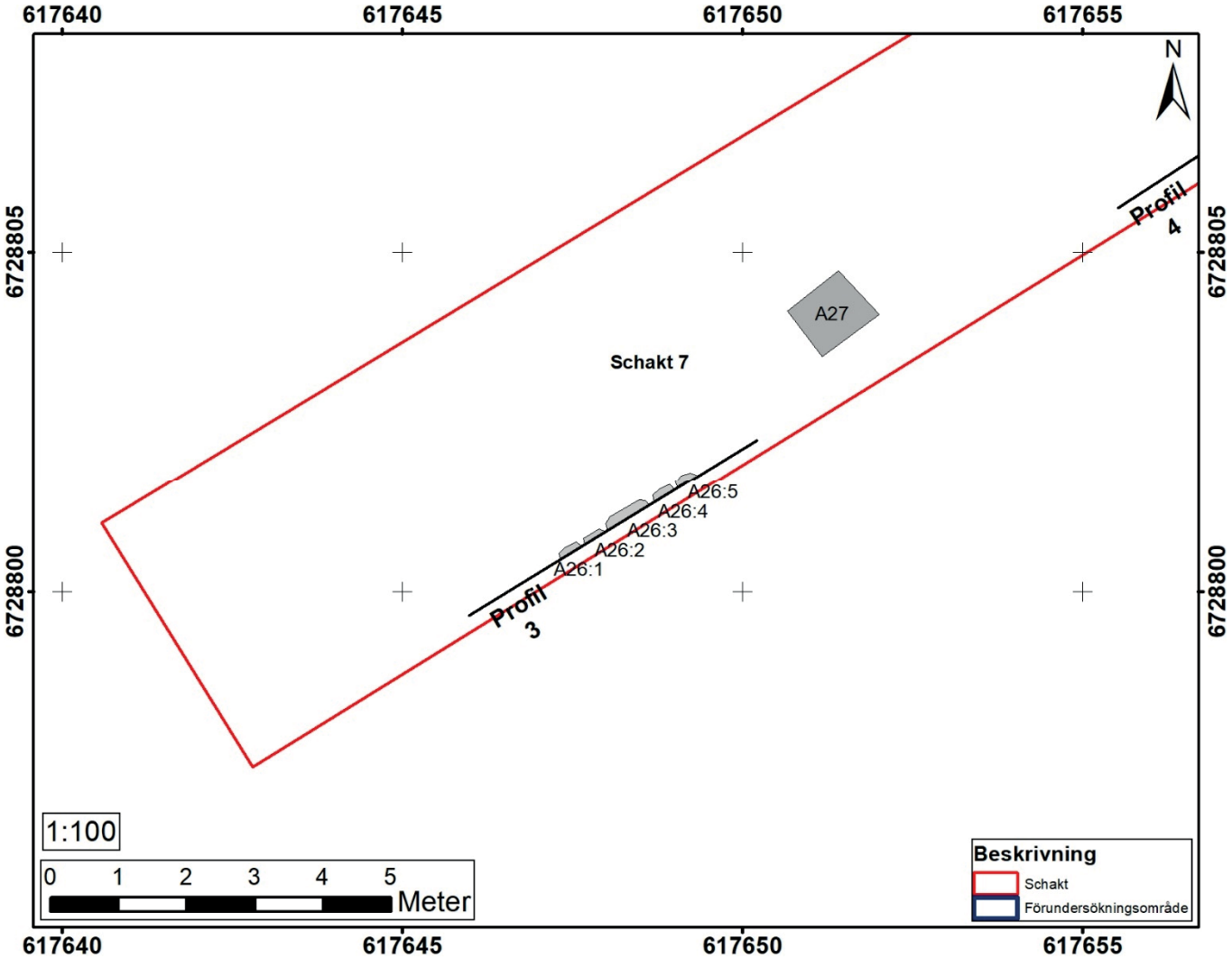

Figur 11. Planritning av möjlig husgrund 3, bestående av grundstenar A26 och stenansamling A27. Skala 1:100.

Figur 12. Detaljfoto över grundstenar A26 i schakt 7. Enstaka stenar nedrasade vid fototillfället. Foto från nordväst.

Strandskoning

Strandskoning bestående av minst två liggande timmer, samt tre stödpålar (figur 13 och 14). Det liggande timret består av en kluven stock A21 minst 2,3 meter lång och 0,15 meter tjock, samt en hel stock, minst 2,3 meter lång och 0,25 meter i diameter. På vardera sida av de liggande timmerstockarna finns stödpålar, cirka 0,15 meter i diameter.

Norr om strandskoningen iakttogs ett raserings/utfyllnadslager A54, vilket kan indikera den igenfyllda tidigare sträckningen av Holmkanalen (bilaga 4 figur 20).

Figur 13. Översiktsfoto över strandskoning i schakt 6 bestående av stödpålar och liggande timmer. Foto från nordväst.

Träkonstruktion

Träkonstruktion bestående av två kvadratiska pålar A14 och en liggande bräda A15. De kvadratiska pålarna är båda 0,1×0,1 meter stora och finns på norra sidan av den liggande brädan. Brädan är minst 4,3 meter lång, 0,25 meter bred och 0,04 meter tjock. Träkonstruktionens funktion är osäker men kan möjligen utgöra någon typ av stödkonstruktion. På norra sidan av konstruktionen finns ett sandlager A13, medan det på södra sidan finns ett lager av grå silt A49 (figur 14).

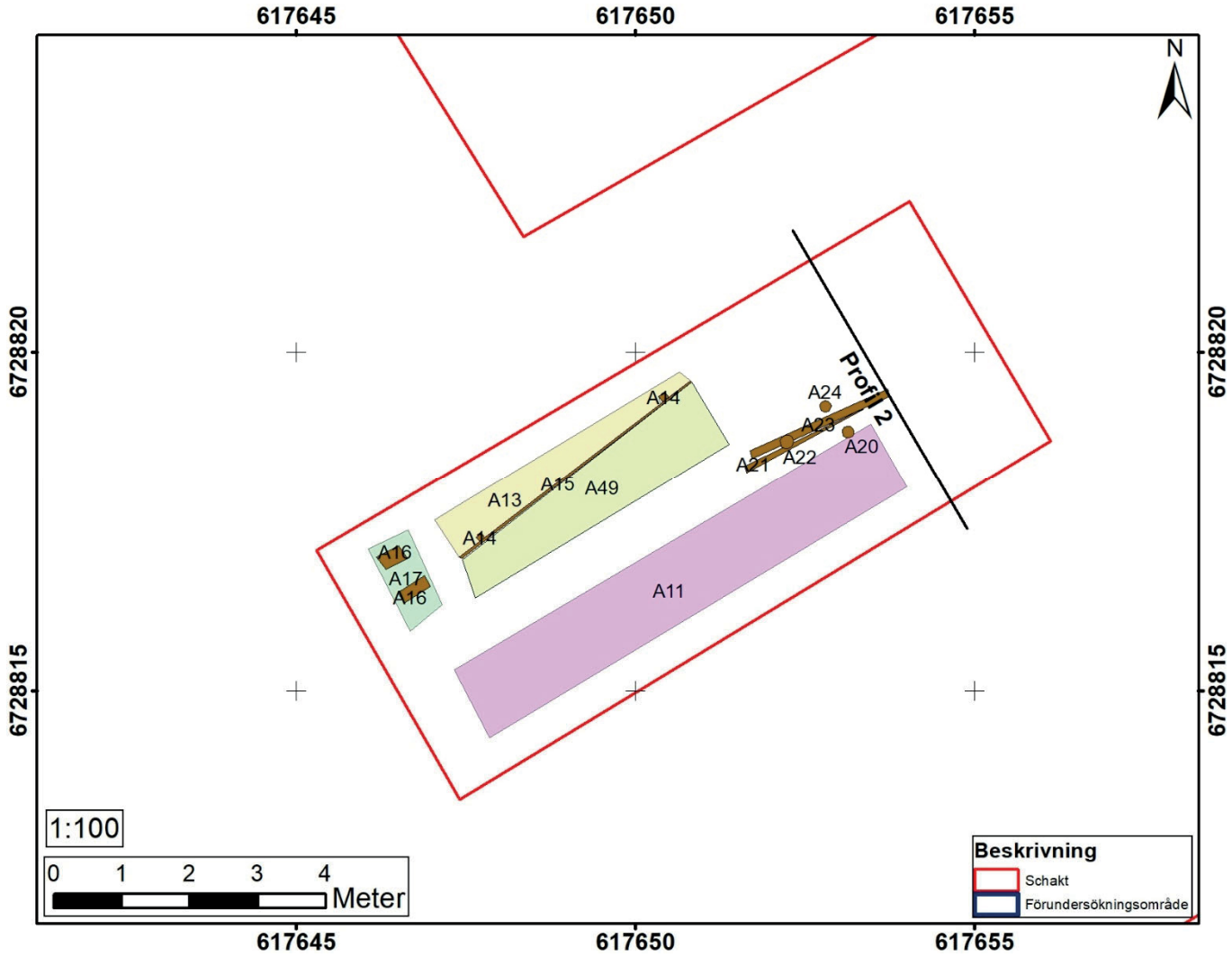

Figur 14. Planritning över strandskoning av trä, bestående av liggande timmer A21 och A23, samt stödpålar A20, A22 och A24. Stödkonstruktion av trä bestående av pålar A14 och bräda A15. Lager A11, A13, A17 och A49, samt slipers A16 med trätjära. Skala 1:100.

Enkla anläggningar

Träkonstruktion

Tre stolpar påträffades, A4 och A5 inom schakt 2 och A7 inom schakt 4 (figur 15 och 16).

Stolpe A4 var cirka 0,8 meter hög och 0,25 meter i diameter. Runt stolpen fanns en stenskoning av kvadratiska stenar, cirka 0,2 meter stora.

Stolpe A5 var 1,0 meter hög och 0,35 meter i diameter och dåligt bevarad. Tillsynes avgrävd i toppen och med plant avsågad botten.

Stolpe A7 var cirka 0,6 meter hög och 0,2 meter i diameter, väldigt dåligt bevarad.

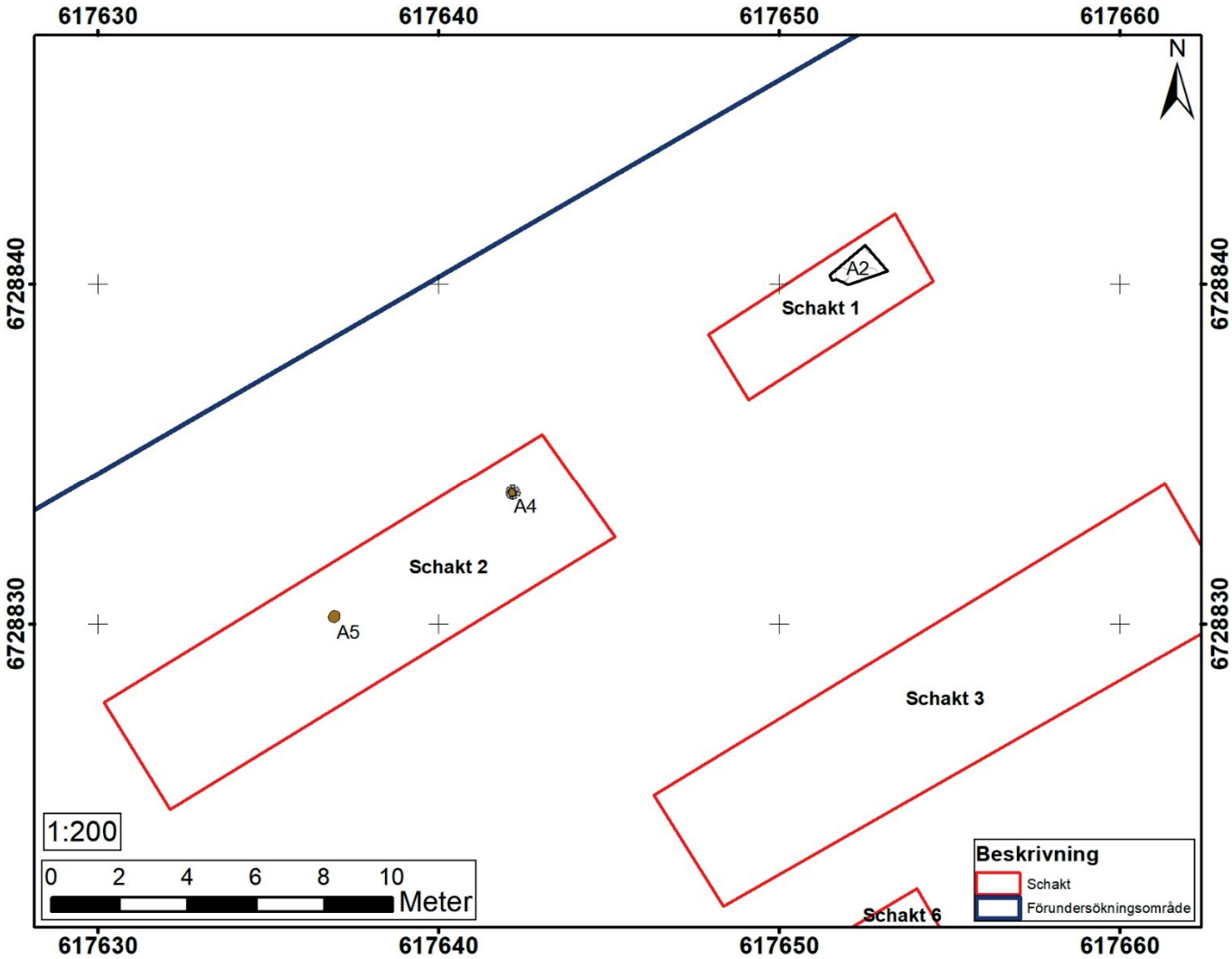

Figur 15. Planritning över Schakt 1–3. Visar stenläggning A2 och stolpar A4 och A5. Skala 1:200.

Figur 16. Foto över stenskodd stolpe A4 i schakt 2. Foto från nordöst.

Stenkonstruktion

En stenläggning A2 påträffades inom schakt 1 och utgörs av natursten i sättsand (figur 15 och 17). Stenläggningen är cirka 1,5×1,0 meter stor och består av 0,05–0,10 meter stora stenar. Stenläggningen är avgrävd i sydöst och sydväst och troligen ett resultat av markarbeten i samband med byggnationen av husgrund 2. Stenläggningen fortsätter in i schaktkanten i nordväst och nordöst. Ingen väg med bro över Holmkanalen redovisas i det historiska kartmaterialet, anläggningen bör således utgöra en stenlagd öppen aktivitetsyta eller möjligen del i en stenlagd väg som löpt jämsides med den tidigare sträckningen för Holmkanalen.

Figur 17. Detaljfoto över stenläggning A2 i schakt 1. Foto från sydöst.

Lager

Flera kulturlager påträffades inom schakt 4–7, inom schakt 1–3 påträffades endast utfyllnadslager utöver enstaka anläggningar och inom schakt 7 påträffades möjliga svämlager mot botten av schaktet (Bilaga 1 tabell 1, bilaga 2 tabell 2).

Kulturlagren var fyndbärande och bestod av möjliga markhorisonter, raseringslager, brandlager, aktivitetslager och möjliga konstruktionslager. Dessa utgörs av A8–9, A11, A13, A17–18, A25, A31, A36, A46, A52–54, A58 och A60.

Utfyllnadslager iakttogs i samtliga schakt och bestod av A35, A37–45, A47–51, A56, A67–68 och A70–71. Utfyllnadslagrena har sannolikt använts för att jämna ut marken efter att eventuella byggnader raserats och som grundlager för nybyggnationer. Här kan man också tänka sig att utfyllnadslagrena använts för att medvetet höja marknivån på Alderholmen.

Inom schakt 7 iakttogs vad som tolkats som svämlager A57, A59 och A61-66. Dessa bestod av varvade lager av silt och sand med förekomst av trä. Dessa svämlager utgör sannolikt ett resultat av vattenavsatt material som deponerats på plats via Gavleåns utlopp i Inre Fjärden, samt via stormar.

Figur 18. Detaljfoto av sydöstra schaktkanten inom schakt 7 med potentiella svämlager och av Gavleån avsatta lager. Foto från nordväst.

Fynd

Flera fynd iakttogs i samband med förundersökningen, men endast ett urval har tagits tillvara och förvaras på Länsmuseet Gävleborg i väntan på fyndfördelning (Bilaga 3 tabell 3 och bilaga 6 figur 34–39). Övrigt fyndmaterial har återdeponerats i förundersökningsschakten innan återfyllning.

Keramik

Den påträffade keramiken består av rödgods, lergods (majolika ev fajans), stengods och flintgods (F1–4, 7–9, 15–17, 25–28 och F35). Enstaka påträffade skärvor av glaserat rödgods med dekor av piplera kan möjligen dateras till 1600-tal eller 1700-tal, medan enstaka fragment av glaserat rödgods utan dekor kan möjligen kan dateras till tiden från 1600-tal till 1800-tal. Övrigt rödgods med gulfärgad glasyr eller målade i gult är sannolikt från Bobergs fajansfabrik AB i Gävle och kan troligen dateras till andra hälften av 1800-talet. Yngre rödgods brukar vanligtvis tillskrivas perioden 1500-tal till slutet av 1700-talet (Elfwendahl 1999), men förekommer även in på 1900-talet. Det påträffade stengodset är intetsägande, utan dekor med enkel brun saltglasyr. Stengods har producerats i Europa från åtminstone 1200-talet (Gaimster 1997, Elwendahl 1999). Från 1500-talet importerades Raeren-stengods från Belgien som kännetecknas av den bruna saltglasyren. Från 1600-talet importerades det grå och blåa Westerwald-stengodset från Tyskland. Under 1800-talet började man tillverka stengodsföremål i Sverige (Johansson 2006). Fajans/majolika utgörs ett poröst lergods och har framställts i Europa sedan 1500-talet med ursprung i Spanien och Italien. I slutet av 1500-talet börjar holländsk majolika exporteras i stor skala och tillverkarna försökte efterlikna kinesiskt porslin. Under 1600-talet och 1700-talet exporterades också stora mängder fransk majolika men mer dekorativt likt den ursprungliga italienska stilen. Sverige importerade kinesiskt porslin under andra hälften av 1600-talet och under 1700-talet. I Sverige tillverkade Rörstrands porslinfabrik fajans under andra hälften av 1700-talet (Johansson 2006). Fajansen/majolikan var relativt populär fram till 1800-talets början för att därefter tappa i försäljning mot flintgodset. Flintgodset har sitt ursprung i England kring 1700-talets mitt och tillverkningen av flintgods i Sverige tog fart under andra hälften av 1700-talet. Flintgodset var populärt under hela 1800-talet (Nyström & Brunius 2006, Carlsson & Rosen 2002, Bergold & Bäck 2006.).

Byggnadsdetaljer

Ett stort antal byggnadsdetaljer i form av järnspikar i olika storlekar iakttogs. Av dessa har inga tillvaratagits. Spik är svårdaterade och medför alltför stora konserveringskostnader för att motivera ett tillvaratagande. Utöver järnspik iakttogs en relativt stor mängd tegelstenar och fragment av taktegel. Tegelstenarna var 13,5–14,5 cm breda och 7–7,5 cm tjocka. Tegelfragmenten påträffades i alla förundersökningsschakten, men schakt 5 och schakt 7 innehöll de största mängderna tegelsten.

Glas

Flera skärvor glas iakttogs i olika lager inom förundersökningsschakten. Glaset bestod av oblekt och blekt fönsterglas (F6, 10 och 19), samt glasbuteljer av olika slag och färg (F11 och 18). Glasbuteljer påträffades i alla schakten, medan fönsterglas påträffades i schakt 4–7.

Bergart

Ett fragment av bryne F13 påträffades inom A25/A53 i schakt 6 (bilaga 3 tabell 3).

Utfyllnadsmassor mestadels bestående av trasiga slipstenar påträffades i schakt 7. Tre fragment av slipstenar F34 av röd sandsten, möjligen Orsasandsten, har tagits in och förvaras på museet (bilaga 3 tabell 3).

Ben

Inom kulturlager A13 i schakt 6, A18 inom schakt 6 och utfyllnadslager A48 i schakt 5, påträffades enstaka ben, mat- och/eller slaktavfall F20, F23 och F29. Benen kommer troligen från nötkreatur och bestod av mellanfotsben, revben, kotor och från rörben (bilaga 3 tabell 3).

Hantverk och trä

Inom lager A8 och A18 i schakt 4, lager A18 schakt 6 och lager A56 i schakt 7 påträffades träföremål troligen tillhörande någon typ av laggkärl. I botten av schakt 7 inom lager A31 påträffades resterna av en stående trätunna A32. I schakt 6 lager A25 påträffades läderspill F12.

FÖRSLAG TILL VIDARE ANTIKVARISKA ÅTGÄRDER

Länsmuseet Gävleborg föreslår att en arkeologisk undersökning görs över hela den tilltänkta ytan för parkeringshuset. Förundersökningen har visat att lämningar från 1700-talet och 1800-talet finns bevarade under mark.

Lättast är om slutundersökningen görs som ett föregående grundarbete där all arkeologi och massor tas bort innan själva grundarbeten för byggnationen av parkeringshuset påbörjas. Detta gör det lättare att förstå hur olika lager och anläggningar stratigrafiskt hänger ihop över tid. Undersökningen skulle kunna ge svar på Holmkanalens ursprungliga sträckning

Stora delar av de grävda förundersökningsschakten innehöll flertalet utfyllnadsmassor och rester efter en sentida husgrund av armerad betong. Dessa kan schaktas bort med maskin efter enklare dokumentation. Kulturlager tas fram i sin helhet och undersöks punktvis där ett representativt urval av fyndmaterial tas tillvara för tolkningen av fornlämningen. Anläggningar tas fram i sin helhet och dokumenteras mer övergripande.

Det är Länsstyrelsen Gävleborg som fattar beslut om vidare åtgärder.

REFERENSER

Bergold, H. och Bäck, M. 2006. ”Vi hör att dom har fint porslin i Karlstad …”- Keramik från centrala Karlstad under 1600- och 1700-talet. Den dolda staden. Arkeologiska undersökningar i kv Druvan, Karlstad. (Red) Martin Karlsson.

Björck, M. 2004. Järnvågen. Slutrapport Länsmuseet Gävleborg 2004 – 2278/320.

Carlsson, K. & Rosén, C. 2002. Stadsbornas kärl: keramik i västsvenska städer från 1400-tal till 1700-tal. Gothenburgs University: Dept. of Archaeology. Urbaniseringsprocesser i Västsverige.GOTARC Serie C, Arkeologiska skrifter No. 44. Göteborg.

Elfstrand, P. 1956. Gävle stads tänkebok. Gästriklands kulturhistoriska förening.

Elfwendahl, M. 1999. Från skärva till kärl. Ett bidrag till vardagslivets historia i Uppsala. Lund studies in medieval archaeology:22. Stockholm.

Fyhrvall, O. 1901. Bidrag till Gefle stads historia och beskrivning.

Gaimster, D. 1997. German Stoneware 1200–1900. Archaeology and Cultural History. British Museum Press. London.

Gaimster, D. 2002. Keramik i Stockholm 1250–1600. Upptaget. Arkeologi i Stockholm inför 2000-talet. Sankt Eriks årsbok 2002. Stockholm

Johansson, M. 2006. Keramik från kvarteret Svalan. I: Från klostermark till hamnkvarter på 200 år. Vattugatan och kvarteret Svalan – ca 1440–1640. Stockholms stad, Norrmalm, RAÄ 103, Arkeologisk undersökning 1991. Stockholms stadsmuseum, Kulturmiljöavdelningen, Arkeologisk rapport 2006:10. Stockholm.

Karlström, T. 1974. Gävle stadsbild. Bebyggelsehistoria och samhällsutveckling till 1900-talets början.

Nyström, B. & Brunius, J. 2006. Rörstrand 280 år: med fajans, flintgods, porslin och stengods. Västerås.

Ulfhielm, B. 2005. Det äldsta Gävle. Ett projekt kring arkeologi i staden 1935–2006 samt arkeologisk undersökning i Strandparken. RAÄ 51, Gävle stad och kommun, Gästrikland. Rapport länsmuseet Gävleborg 2009:1.

Ulfhielm, B. 2013. Första Magasinsgatan. Arkeologisk schaktkontroll 2012. RAÄ 51, Gävle stad och kommun, Gästrikland. Rapport Länsmuseet Gävleborg 2013:2.

Historiska kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv:#

V14-1:1. Gävle stad. Stadsplan odaterad (Troligen 1620-tal eller 1630-tal).
V14-1:3. Gävle stad. Stadsplan år 1741.
V14-1:15. Gävle stad. Stadsplan år 1810.

Lantmäterimyndigheternas arkiv:#

21-gäs-26. Gävle stadsägor i Sörby. Geometrisk avritning år 1701.
21-gäs-20. Gävle stad. Stadsplan år 1706.
21-gäs-1. Gävle stad. Stadsplan år 1748.

Rikets allmänna kartverks arkiv:#

J133-13h5e67, Gävle, Ekonomiska kartan år 1967.

Riksarkivet: Svenska stads- och fästningsplaner:#

KrA 0424:036:027, Gamla stadsplanen, Gävle, år 1646.
KrA 0424:036:032, Grundritning över Gävle stad, år 1796.

Gävle kommunarkiv:#

FO/4282. Rosenbaums karta över Gävle och Strömsbro. År 1861.
FO/9300. Karta över Gävle stad. År 1837.
FO/9019. Plankarta över Gävle stad. År 1901.
FO/15561. Bergkvist karta över Gävle stad. År 1950.
K/J/2/F13/2. Almegrens karta över Gävle stad år 1879.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 2692-2020
Beslutsdatum: 2020-05-15
Länsmuseet Gävleborgs dnr: 1130/320
Uppdragsgivare: Gävle Parkeringsservice AB
Undersökningstid: 2020-06-22 – 2020-06-30
Projektledare Länsmuseet Gävleborg: Anders Altner
Personal: Anders Altner och Kerstin Westrin
Fastighet: Alderholmen 37:2
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Exploateringsarea: 3 378 m^2
Undersökt area: 355 m^2
Arkeologtimmar i fält: 112
Dokumentationshandlingar som förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv:
Fynd: 19 fyndposter tillvaratagna i väntan på fyndfördelning.

BILAGA 1. OBJEKTTABELL

A-nr	Typ	Material	Storlek	Beskrivning	Schakt
A 1	Grund	Betong	Ca 2,5x0,8 m	Betonggrund, armerad. Sentida. Husgrund 2.	1
A 2	Stenläggning	Natursten	0,05–0,15 m	Stenläggning av naturstenar, satta i sand.	1
A 3	Påle	Betong	0,4 m st	Grundpåle av armerad betong, sentida. Husgrund 2.	1
A 4	Stolpe	Trä	0,25 m diam	Stenskodd stolpe, dåligt bevarad	2
A 5	Stolpe	Trä	0,35 m diam	Stolpe, dåligt bevarad.	2
A 6	Grund	Betong	Ca 2,5x1 m	Nedgrävda betongblock, armerade, efter sentida grund. I Ö rest av källare av armerad betong.	3
A 7	Stolpe	Trä	Ca 0,2 m diam	Stolpe, väldig dåligt bevarad.	4
A 8	Lager	Trä	Minst 3x2 m st	Konstruktionslager/raseringslager? Huggspån och bearbetat trä, samt tegelkross, taktegel, keramik, fönsterglas, kakel och byggnadssten. Samma som A45.	4
A 9	Lager	Raseringslager?	Ca 3x2 m	Raseringslager bestående av tegelstenar, fönsterglas.	5
A 10	Grund	Betong	Minst 4x3,5 m	Källargrund av armerad betong, igenfylld med raseringsmassor	3
A 11	Lager	Flinta	Ca 7x1 m - 11x4 m	Aktivitetsyta? hårdgjord yta, av mestadels små barlastflintor, kol och tegelkross.	6 och 7
A 12	Påle	Betong	0,4 m st	Två grundpålar av armerad betong, sentida.	6
A 13	Lager	Lager	4x0,6 m	Lätt siltig gul sand med huggspån. N om A14 och A15.	6
A 14	Påle	Trä	0,1 m	Två kvadratiska stolpar på N sidan av A15.	6
A 15	Bräda	Trä	4,2x0,25x0,05 m	Liggande bräda, minst 4 meter lång, 0,25 meter bred och 0,04 meter tjock.	6
A 16	Slipers	Trä	0,5x0,2 m	Två slipers och ett lager av trätjära	6
A 17	Lager	Lager	1x0,6 m	Humös sand med träfiber, keramik (Bofajans). Ytligt är tjära. Under A16 och över A13, A14, A15 och A47.	6
A 18	Lager	Lager	3x1 m	Lager av träfibrer och huggspån, samt enstaka rest av brädor och laggkärl. Över A11. Ev samma som A58 i schakt 7.	6
A 19	Brädor	Trä	2x0,2 m	Två liggande brädor. Rasering? Över A11. Samma som A18?	6
A 20	Påle	Trä	0,15 m diam	Påle, del i strandskoning med A21, A22, A23, A24.	6
A 21	Stock	Trä	2,0x0,15 m	Kluven stock, del i strandskoning med A20, A22, A23, A24.	6
A 22	Påle	Trä	0,15 m diam	Påle, del i strandskoning med A20, A21, A23, A24.	6
A 23	Stock	Trä	Minst 2,2 m l och 0,25 m diam	Stock, del i strandskoning med A20, A21, A22, A24.	6

A-nr	Typ	Material	Storlek	Beskrivning	Schakt
A 24	Påle	Trä	0,15 m diam	Påle, del i strandskoning med A20, A21, A22, A23.	6
A 25	Lager	Lager	3x2,5 m	Grå sandig silt, fragment av slipsten. Samma som A53. Utfyllnadslager?	6
A 26	Husgrund	Sten	0,1–0,7 m st	Grundsten/syllsten. Under A58.	7
A 27	Stenansamling	Sten	1x1 m	Stenansamlig, av 0,25–0,45 m stora stenar. I nivå med A26 och med möjlig relation.	7
A 28	Pålar	Trä	0,15 m diam	Fem stödpålar. Ingår i rustbädd till husgrund.	7
A 29	Stockar	Trä	2–6 m l och 0,2 m br	Fem kanthuggna stockar i NÖ-SV riktning, Ingår i rustbädd till husgrund.	7
A 30	Stockar	Trä	Minst 1,6 m l och 0,2 m br	Tre kanthuggna stockar i NV-SÖ riktning, Ingår i rustbädd till husgrund.	7
A 31	Lager	Silt	5x2 m	Sandig silt med natursten 0,05–0,15 m st, en trätunna A32 och huggspån. Inramas av A28, A29, A30, A33 och A72-A75.	7
A 32	Tunna	Trä	0,35 m diam	Rest av trätunna, stående i lager A31.	7
A 33	Stockar	Trä	Minst 2,5 m l och 0,2 m br.	Tre kanthuggna stockar i NV-SÖ riktning, Ingår i rustbädd till husgrund.	7
A 34	Grund	Sten	0,3–0,7 m l och 0,1–0,3 m tj.	Grundsten till husgrund.	7
A 35	Lager	Utfyllnad	7,5x3,0 m	Bestående av trasiga slipstenar och tegelstenar.	7
A 36	Lager	Konstruktionslager	4,5x1,0 m	Bråbrun siltig sand med huggspån och kvistar. S om A114 och A115.	6
A 37	Lager	Utfyllnad	0,4–0,5 m tj	Sandigt grus med natursten. Under asfalt och bärlager. Direkt under asfalt och bärlager.	1–7
A 38	Lager	Utfyllnad	0,15–0,35 m tj	Beige sand. Under A37.	1–2
A 39	Lager	Utfyllnad?	0,1–0,15 m tj	Gråblå siltig lera. Under A38.	1–2
A 40	Lager	Utfyllnad?	0,4–0,5 m tj	Varvade sandlager med tegelkross och enstaka keramik. Under A39.	1–2
A 41	Lager	Utfyllnad?	0,2 m tj	Varvad siltig sand med träflis. Under A40.	2
A 42	Lager	Utfyllnad	Minst 0,6 m tj	Gråblå lera silt. Under A41.	2
A 43	Lager	Utfyllnad	0,7 m tj	Gulgrå sandig silt med inslag av träfibrer. Under A37.	4
A 44	Lager	Utfyllnad	0,3 m tj	Gul sand i V och grå siltig sand i Ö. Under A43.	4
A 45	Lager	Utfyllnad	0,6 m tj.	Varvad sandig silt och gyttja, inslag av huggspån, tegelkross, delar av laggkärl, järnspik, keramik, taktegel och kanthuggen sten. Under A44 och över A7. Samma som A8.	4
A 46	Lager	Rasering?	0,1 m tj	Kol och sotlager med enstaka mindre natursten. Under A37.	5
A 47	Lager	Utfyllnad	0,8 m tj	Gulgrå lera/silt med klumpvis rödgul sand. Under A46.	5
A 48	Lager	Utfyllnad	0,2 m tj	Grå silt. Under A47. Över A9.	5
A 49	Lager	Utfyllnad	0,4 m tj	Grågul sandig silt, fläckvis gul sand. Under A17.	6
A 50	Lager	Utfyllnad	0,4 m tj	Gul sand med träfibrer. Under A49.	6

A-nr	Typ	Material	Storlek	Beskrivning	Schakt
A 51	Lager	Utfyllnad	0,5 m tj	Grå silt fläckvis sand och träfibrer. Under A50.	6
A 52	Lager	Lager	0,05 m tj	Brun humös jord med enstaka keramik. Under A51.	6
A 53	Lager	Rasering?	0,2 m tj.	Grå lätt siltig sand, kalk, kol, tegelkross och flata stenar. Under A52. Samma som A25?	6
A 54	Lager	Rasering/utfyllnad	0,8 m tj	Grå siltig lera, kol, träfibrer, enstaka tegel och natursten. Under A53. A20–A24 påträffades inom detta lager.	6
A 55	Lager	Naturligt?	0,9 m tj	Ljus gråblå lera/silt. Under A54 i schakt 6 och A66 i schakt 7 västra delen.	6 och 7
A 56	Lager	Utfyllnad	0,05 m tj	Gråbrun sandig silt med enstaka tegelkross och delar av laggkärl. Under A70.	7
A 57	Lager	Svämlager	0,35 m tj	Ljusgrå sandig silt med enstaka tegelkross. Under A56.	7
A 58	Lager	Rasering?	0,1 m tj	Gråbrun sandig silt med kol och tegelkross. Bitvis hårdgjort med en yta av barlastflinta i mindre storlek. Samma som A11. Under A57.	7
A 59	Lager	Svämlager	0,2 m tj	Grå lera/silt med enstaka kolflag. Under A58.	7
A 60	Lager	Kollager	0,05 m tj	Kollager med inslag av bränd lera. Under A59.	7
A 61	Lager	Svämlager	0,12 m tj	Grå siltig sand, enstaka natursten. Under A60.	7
A 62	Lager	Svämlager?	0,05 m tj	Brunt humöst lager med träfibrer, möjligen svämlager eller konstruktionslager? Under A61.	7
A 63	Lager	Svämlager?	0,15 m tj	Grå varvad sand och silt med träfibrer. Under A62.	7
A 64	Lager	Svämlager?	0,03 m tj	Träfibrer och kvistar. Under A63.	7
A 65	Lager	Svämlager?	0,05 m tj.	Siltig sand. Under A64	7
A 66	Lager	Svämlager?	0,03 m tj	Träfibrer och kvistar. Under A65. Ovan A55. Västra delen av schaktet.	7
A 67	Lager	Utfyllnad	0,05 m tj	Grå sandigt grus med kolflag, sentida. Under bärlager och asfalt.	7
A 68	Lager	Utfyllnad	0,1 m tj	Beige sand, sentida. Under A67.	7
A 69	Lager	Rasering?	0,05 m tj	Kollager, enstaka tegelkross. Under A68, över A37. I botten av lagret är A11.	7
A 70	Lager	Utfyllnad	0,15 m tj	Beige sand. Under A37, över A56.	7
A 71	Lager	Utfyllnad?	0,6 m tj	Gråblå flammig lera-silt. Fyllnadsmassor i gamla kanalen?	2
A 72	Påle	Trä	0,2 m	Stödpåle till rustbädd, ingår i husgrund 1.	7
A 73	Påle	Trä	0,2 m	Stödpåle till rustbädd, ingår i husgrund 1.	7
A 74	Påle	Trä	0,2 m	Stödpåle till rustbädd, ingår i husgrund 1.	7
A 75	Påle	Trä	0,2 m	Stödpåle till rustbädd, ingår i husgrund 1.	7

Tabell 1. Anläggningsbeskrivning.

BILAGA 2. SCHAKTTABELL

Schakt-nr	Storlek m	Djup m	Beskrivning
1	6,5x2,3	1–2,1	Innehåller lager A37–A40 och anläggningar A1 och A2. Foto bilaga 6 figur 27.
2	15x3,7	2,4	Innehåller lager A37–A42 och A71, samt anläggningar A4-A5. Korsande ledningsschakt i NNV–SSÖ och ÖNÖ–VSV. Innehåller möjligen sträckningen för den tidigare Holmkanalen. De nedersta utfyllningslagren utgör troligen fyllnadsmassor i denna. Schaktet redovisas i sektion på Bilaga 4 figur 18. Foto bilaga 6 figur 28.
3	17,5x4	1–1,5	Innehåller A106, nedgrävda armerade betongblock (bilaga 6 figur 29) och del av igenfylld och intakt källare i Ö. Korsande ledningsschakt i NNV-SSÖ och ÖNÖ-VSV riktning. Innehåller möjligen sträckningen för den tidigare Holmkanalen.
4	6,5x4	2,3	Innehåller lager A8, A37 och A43–A45. Anläggning A7 (bilaga 6 figur 30). Korsande ledningsschakt i NNV-SSÖ och ÖNÖ-VSV. Innehåller möjligen sträckningen för den tidigare Holmkanalen. De nedersta utfyllningslagren utgör troligen fyllnadsmassor i denna.
5	5x4	2,3	Innehåller lager A9, A37 och A46–A48. Anläggning A9 (bilaga 6 figur 31). Korsande ledningsschakt i NNV-SSÖ och ÖNÖ-VSV. Innehåller möjligen sträckningen för den tidigare Holmkanalen. De nedersta utfyllningslagren utgör troligen fyllnadsmassor i denna.
6	10x4	1–3,3	Innehåller lager A11, A13, A17–A18, A25, A36-A37, A49–A55 och anläggning A12, A14–A16, A19–A24 (bilaga 6 figur 32). Korsande ledningsschakt i ÖNÖ-VSV. Innehåller möjligen sträckningen för den tidigare Holmkanalen. De nedersta utfyllningslagren utgör troligen fyllnadsmassor i denna. A20-A24 utgör troligen strandskoning på Holmkanalens S sida. Schaktet redovisas i sektion på Bilaga 4 figur 20.
7	30x4	1,5–3,3	Innehåller lager A11, A31, A35, A37, A55–A70 och anläggning A26–A30, A32–A34 och A72–75. Korsande ledningsschakt i VSV-delen och en nedgrävd oljetank i ÖNÖ-delen. Schaktet redovisas i sektion på Bilaga 4 figur 21 och 22. Foto bilaga 6 figur 33.

Tabell 2. Schaktbeskrivning.

BILAGA 3. FYNDTABELL

F-nr	A-nr	Sakord	Material	Antal	Beskrivning	Åtgärd
1	A56	Keramik	Rödgods	6	Fragment av keramikkärl: ett fragment av fat med linjedekor av piplera. Ett fragment av fat vitmålad med ristad dekor. En del handtag till trefotsgryta eller panna (1600-tal till 1800-tal). Tre fragment av kärl med gulfärgad glasyr, möjligen från Bobergs Fajansfabrik i Gävle (Sent 1800-tal). Bilaga 6 figur 38.	
2	A56	Keramik	Stengods?	1	Ett fragment av kärl av stengods eller hårt bränd lera, möjligen blyglaserad. Bilaga 6 figur 38.	
3	A56	Keramik	Lergods	1	Ett fragment av fat, möjligen fajans/majolika med blåmålad dekor. Glasyr på båda sidor (1600-tal till 1800-tal). Bilaga 6 figur 38.	
4	A56	Keramik	Flintgods?	2	Två glaserade fragment av fat ena med blå dekor (1700-tal till 1800-tal). Bilaga 6 figur 38.	
5	A56	Taktegel	Keramik	3	Olika hårt brända, ett fragment med grovkornig magring.	Kasserat
6	A56	Fönsterglas	Glas	1	Oblekt fönsterglas.	Kasserat
7	A25	Keramik	Rödgods	3	Tre fragment av keramikkärl. Två fragment av mynnings del, varav ena med glaserad insida. Ett fragment av fat med antydan till floradekor i piplera (1600-tal till 1800-tal). Bilaga 6 figur 36.	
8	A25	Keramik	Flintgods?	1	Fragment av fat med endast glasyr (1700-tal till 1800-tal). Bilaga 6 figur 36.	
9	A25	Keramik	Stengods	1	Fragment av kärl av stengods. Glaserad utsida. Bilaga 6 figur 36.	
10	A25	Fönsterglas	Glas	1	Oblekt fönsterglas.	Kasserat
11	A25	Flaska	Glas	1	Fragment av brun glasflaska, grov.	Kasserat
12	A25	Läderspill	Läder	1	Fragment av läderspill	Kasserat
13	A25	Bryne	Sandsten?	2	Fragment av bryne av röd sandsten? Använd på tre sidor. 13 cm långt, 3 cm brett och 2–2,5 cm tjockt. Bilaga 6 figur 36.	
14	A48	Rumpkakel	Lergods	3	Tre fragment av fäste till rumpkakel. Bilaga 6 figur 37.	
15	A48	Keramik	Rödgods	4	Fragment av keramik: tre fragment av kärl och ett fragment av fat med spår av dekor (1600-tal till 1800-tal). Glaserade. Bilaga 6 figur 37.	
16	A48	Keramik	Flintgods?	2	Ett fragment av fat med glasyr på båda sidor, samt ett fragment av kärl. Spår av glasyr på båda sidor, röd ton på insidan (1700-tal till 1800-tal). Bilaga 6 figur 37.	
17	A48	Keramik	Lergods	1	Fragment av möjligen fajans/majolika, glasyr på båda sidor i blå tom, rest av dekor i vitt (1600-tal till 1800-tal). Bilaga 6 figur 37.	
18	A48	Kritpipa	Piplera	1	Ett fragment av kritpipsskaft.	Kasserat
19	A48	Fönsterglas	Glas	3	Oblekt fönsterglas, varav ett fragment värmepåverkat.	Kasserat
20	A48	Avfall	Ben	3	Mat- eller slaktavfall, möjligen strålben och tvärutskott från bröstkota av nötkreatur, samt del av revben med huggspår.	Kasserat
21	A48	Båtnit?	Järn	1	Grov kort järnspik, 60 mm l, 7 mm tj, huvudet 25 mm stort.	Kasserat
22	A48	Taktegel	Lergods	4	Taktegel.	Kasserat

F-nr	A-nr	Sakord	Material	Antal	Beskrivning	Åtgärd
23	A13	Avfall	Ben	1	Mellanfotsben av nötkreatur.	Kasserat
24	A17	Rumpkakel	Kakel	1	Fäste till rumpkakel med spår av vit färg och glasyr med möjligen kopparoxid. Bilaga 6 figur 34.	
25	A17	Keramik	Lergods	4	Fyra fragment av möjligen majolikafat, spjälkade. Ena sidan med glasyr. Bilaga 6 figur 34.	
26	A18	Keramik	Rödgods	11+6	Åtta fragment av skål med gulfärgad glasyr, ett fragment av kärl och två fragment av fat, möjligen från Bobergs Fajansfabrik i Gävle (Sent 1800-tal). Sex fragment av fat med glaserad ovansida av brun ton (1600-tal till 1800-tal).	
27	A18	Keramik	Rödgods	1	Fragment av fot till trefotsgryta eller panna. Bilaga 6 figur 35.	
28	A18	Keramik	Flintgods?	8	Sammanlagt åtta fragment. Tre fragment av fat med dekor i purpur och glasyr på båda sidor. Tre fragment av fat, varav en med formdekor, glasyr på båda sidor. Två fragment kärl med glasyr på båda sidor. Två fragment möjligen fat med dekor i grön och blå färg. Bilaga 6 figur 35.	
29	A18	Avfall	Ben	2	Slakt-/matavfall. Del av revben och lårbenskula, troligen nötkreatur.	Kasserat
30	A18	Sko	Läder	6	Sex fragment av lädersko med klackjärn.	Kasserat
31	A18	Flaska	Glas	3	Fragment av glasflaska, grov i brun ton.	Kasserat
32	A18	Taktegel	Lergods	3	Fragment av taktegel	Kasserat
33	A18	Kärl	Glas	2	Två fragment av koboltblått glaskärl. På ena biten synlig text ”AND… GOTHEBO…” Sannolikt glasplunta från glashandlare Örnberg & Andersson AB i Göteborg, glasbruk i Fåglavik, Herrljunga kommun, Västergötland. Glasbruket grundades år 1874 och pluntan borde ha tillverkats under sent 1800-tal till tidigt 1900-tal. Bilaga 6 figur 35.	Kasserat
34	A35	Slipsten	Sandsten	3	Tre fragment av troligen slipstenar av olika tjocklekar, 5,5 cm, 6,5 cm och 7,5 cm tjocka, samt 14,5 cm, 15,5 cm och 16,5 cm breda från mitthålets ytterkant. Bilaga 6 figur 39.	
35	A25	Keramik	Stengods	1	Ett fragment botten av flaska, enkel saltglasyr. Av samma typ som F9.	

Tabell 3. Fyndtabell.

BILAGA 4. PROFILER

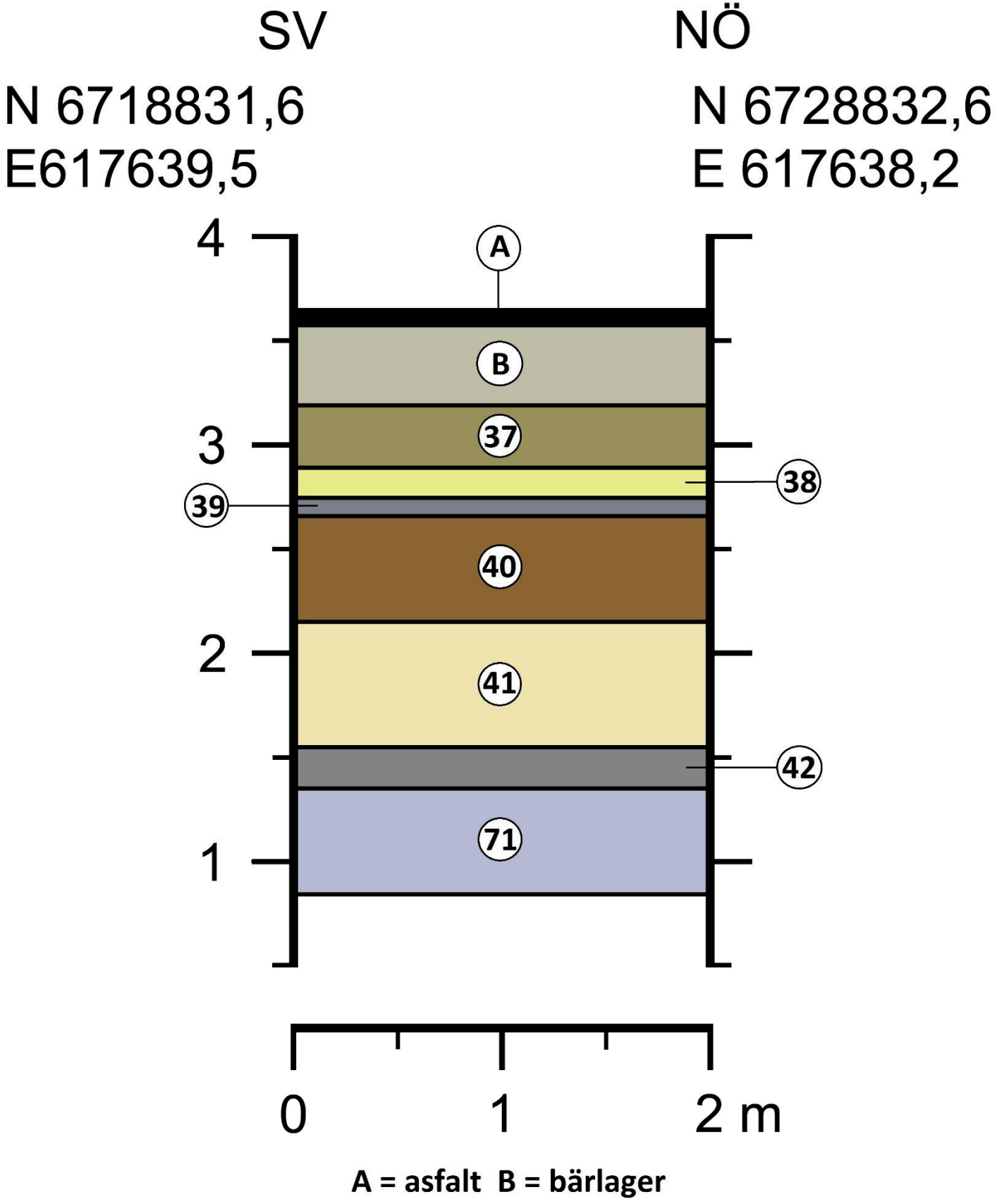

Figur 19. Sektion 1 mot nordväst över lagerföljden i schakt 2. Sektionen visar endast utfyllnadslager. Skala 1:20.

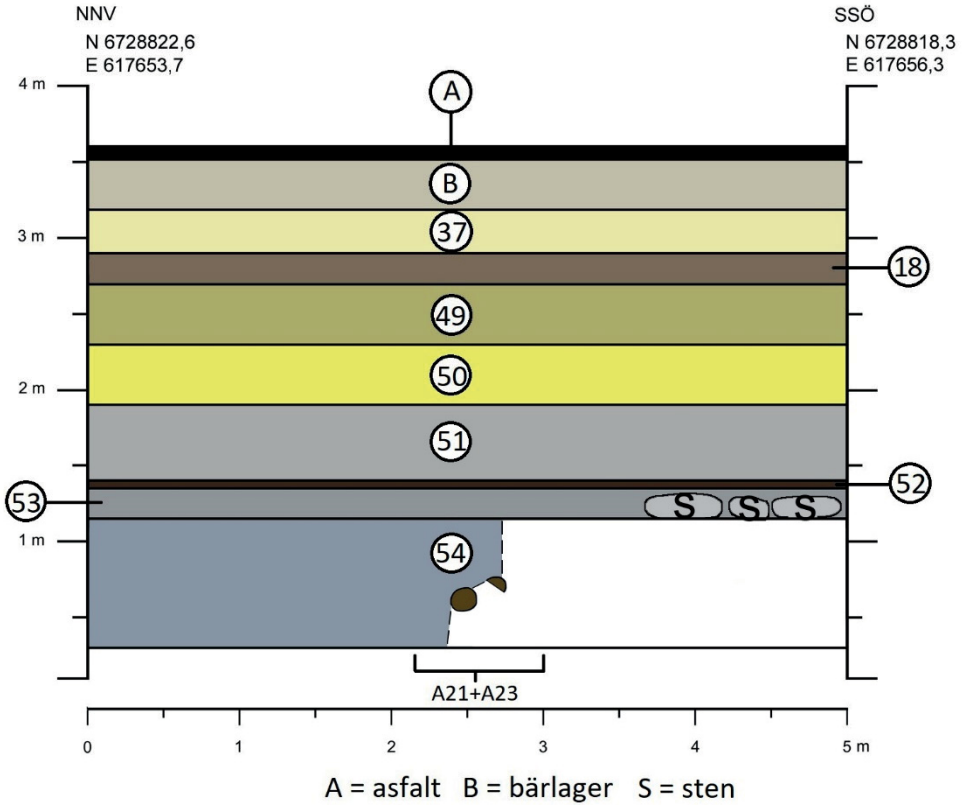

Figur 20. Sektion 2 mot nordöst visar lagerföljden i schakt 6 och timmer A21 och A23 i strandskoning. Ovan är raseringslager A53–A54, kulturlager A18 och A52, samt utfyllnadslager A37, A49 och A50–A51. Skala 1:50.

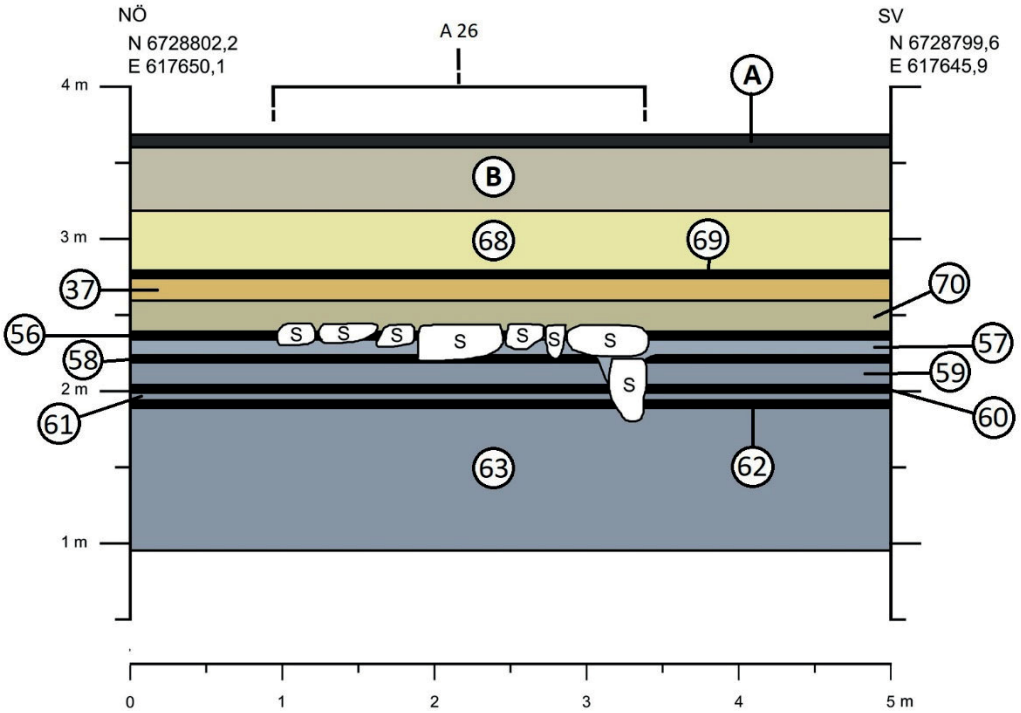

Figur 21. Sektion 3 mot sydöst visar lagerföljd och möjlig husgrund 3 i schakt 7, bestående av grundsten A26. Under är svämlager A57, A59, A61 och A62–A63 och raseringslager A56, A58 och A60. Ovan är brand-/raseringslager A 69 och utfyllnadslager A37, A68 och A70. Skala 1:50.

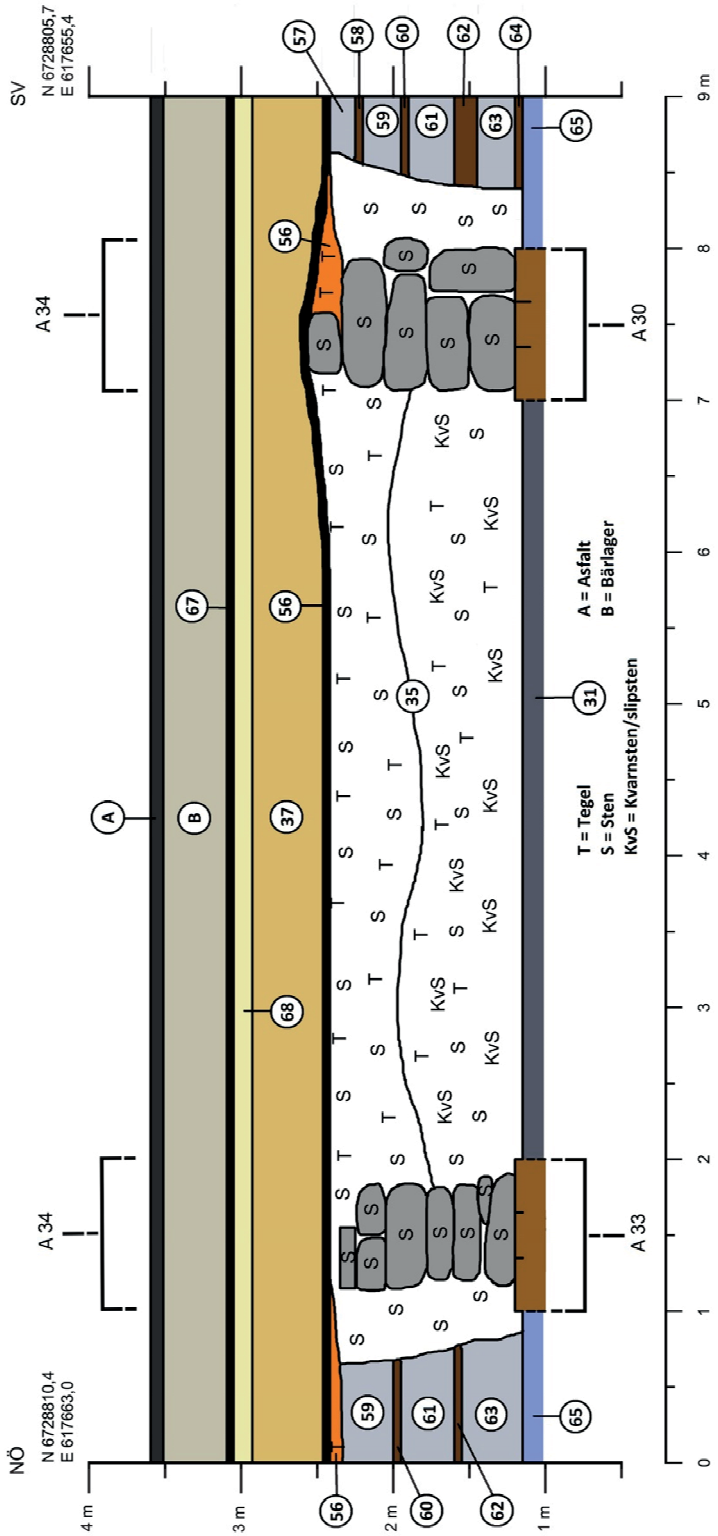

Figur 22. Sektion mot sydöst av husgrund 1 i schakt 7 bestående av rustbädd A30 och A33 med grundsten A34 och möjligen utfyllnadslager A35. Nedgrävt igenom lager A57-A65. I botten är vattensjukt siltlager A 31 med natursten och huggspån. Ovan är brand-/raseringslager A56 och utfyllnadslager A37 och A67-A68. Skala 1:50.

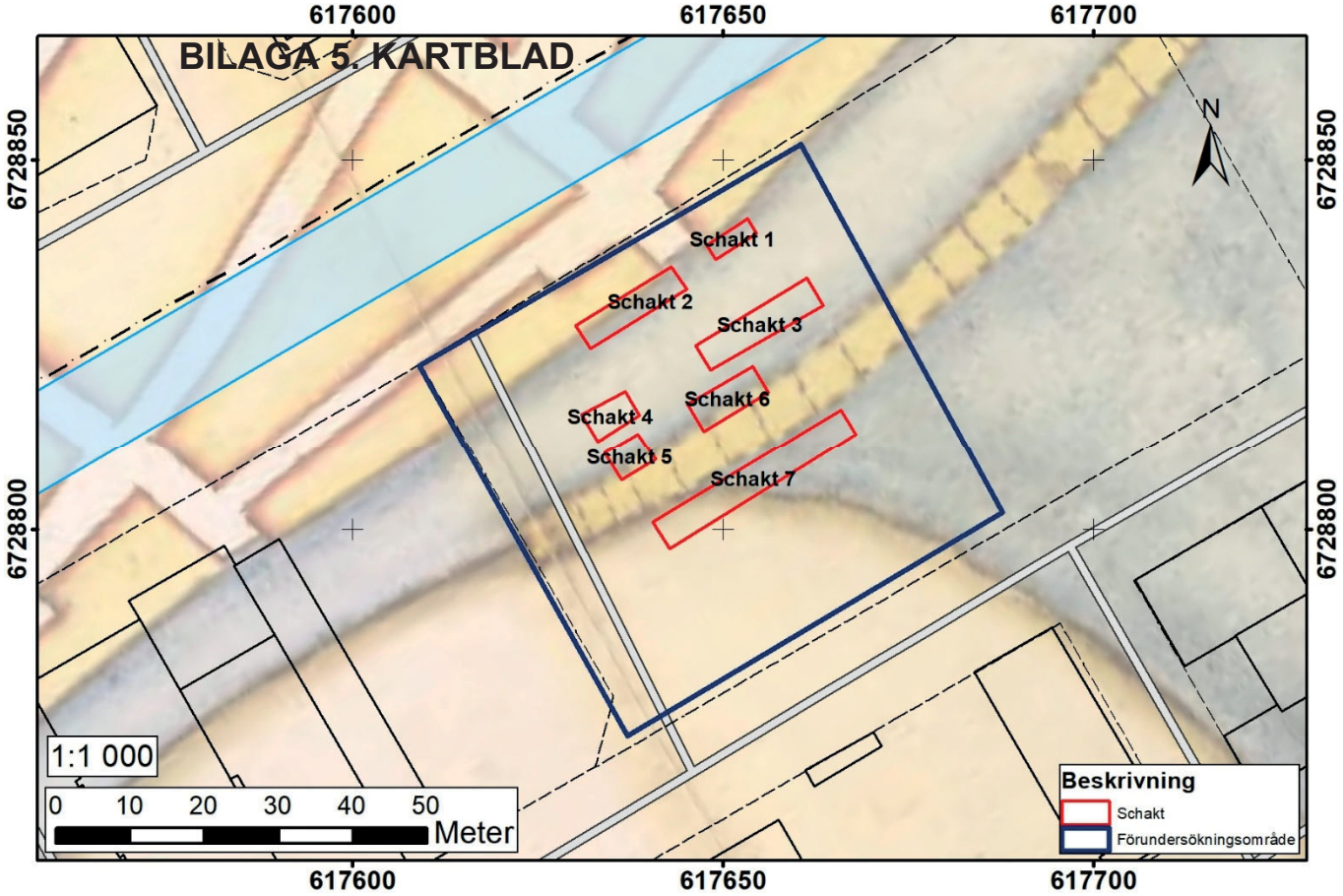

Figur 23. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger 1646 års karta (KrA 0424:036:027). Skala 1:1 000.

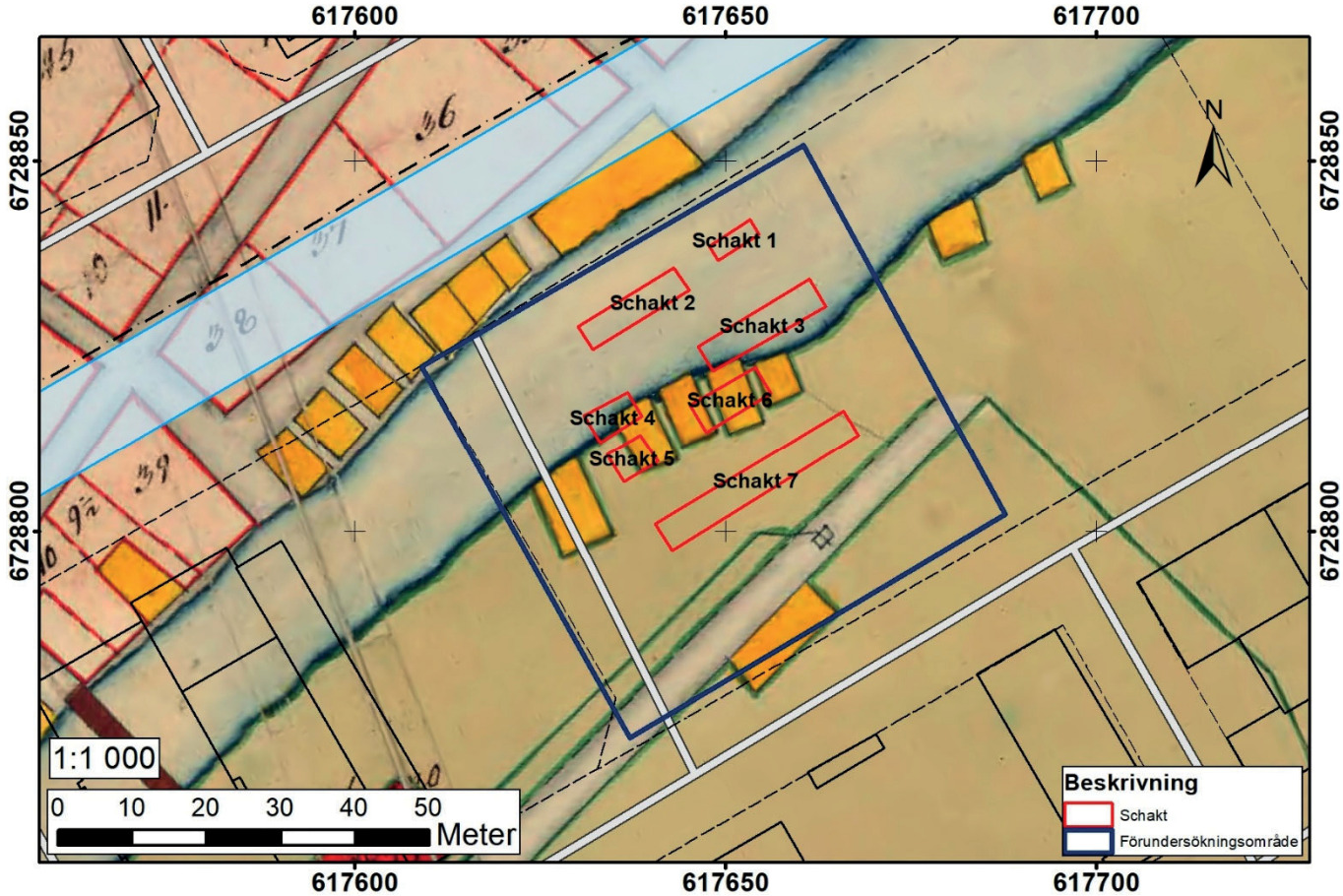

Figur 24. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger 1741 års karta (LMA V14-1:3). Skala 1:1 000.

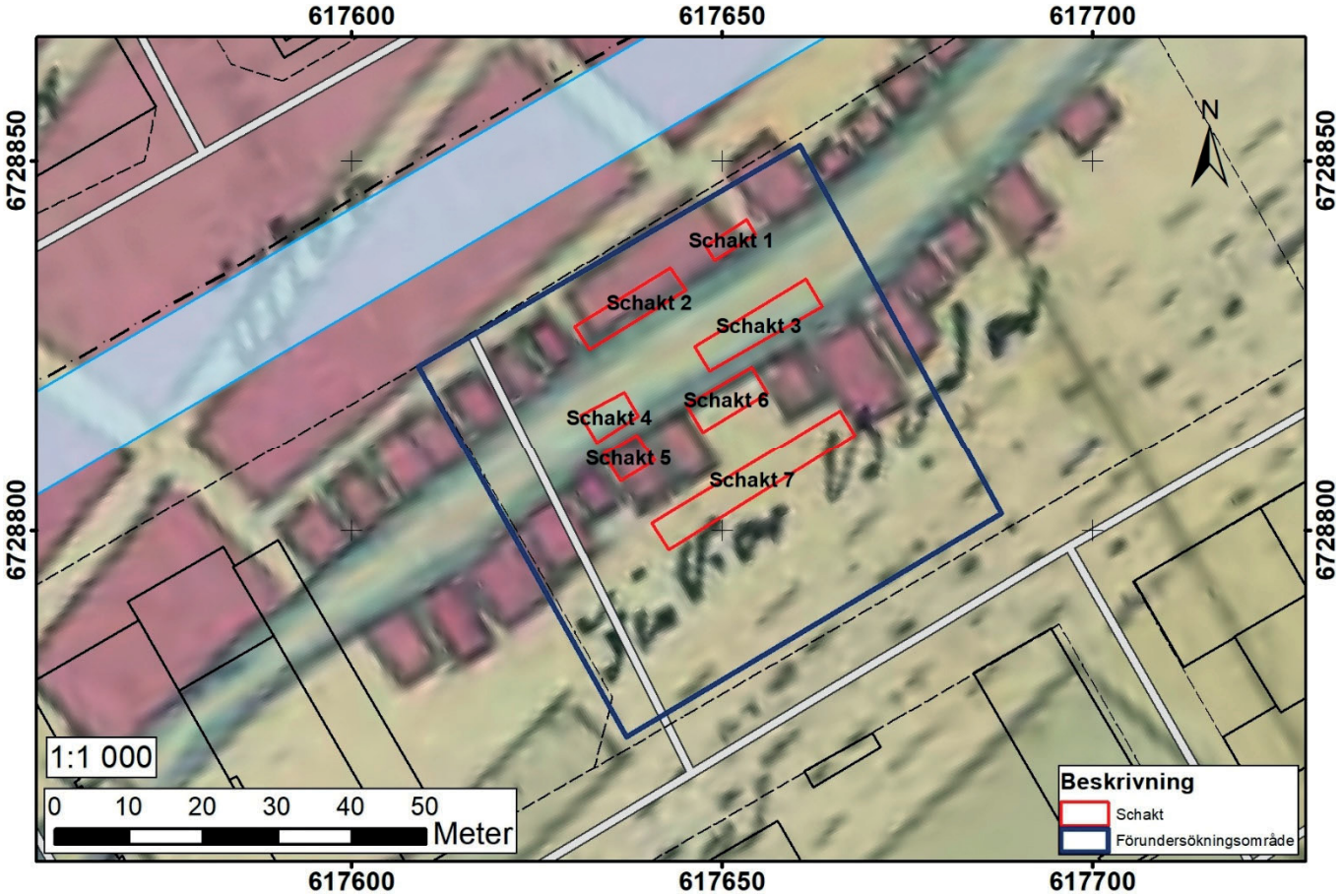

Figur 25. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger 1810 års karta (LMS V14-1:15). Skala 1:1 000.

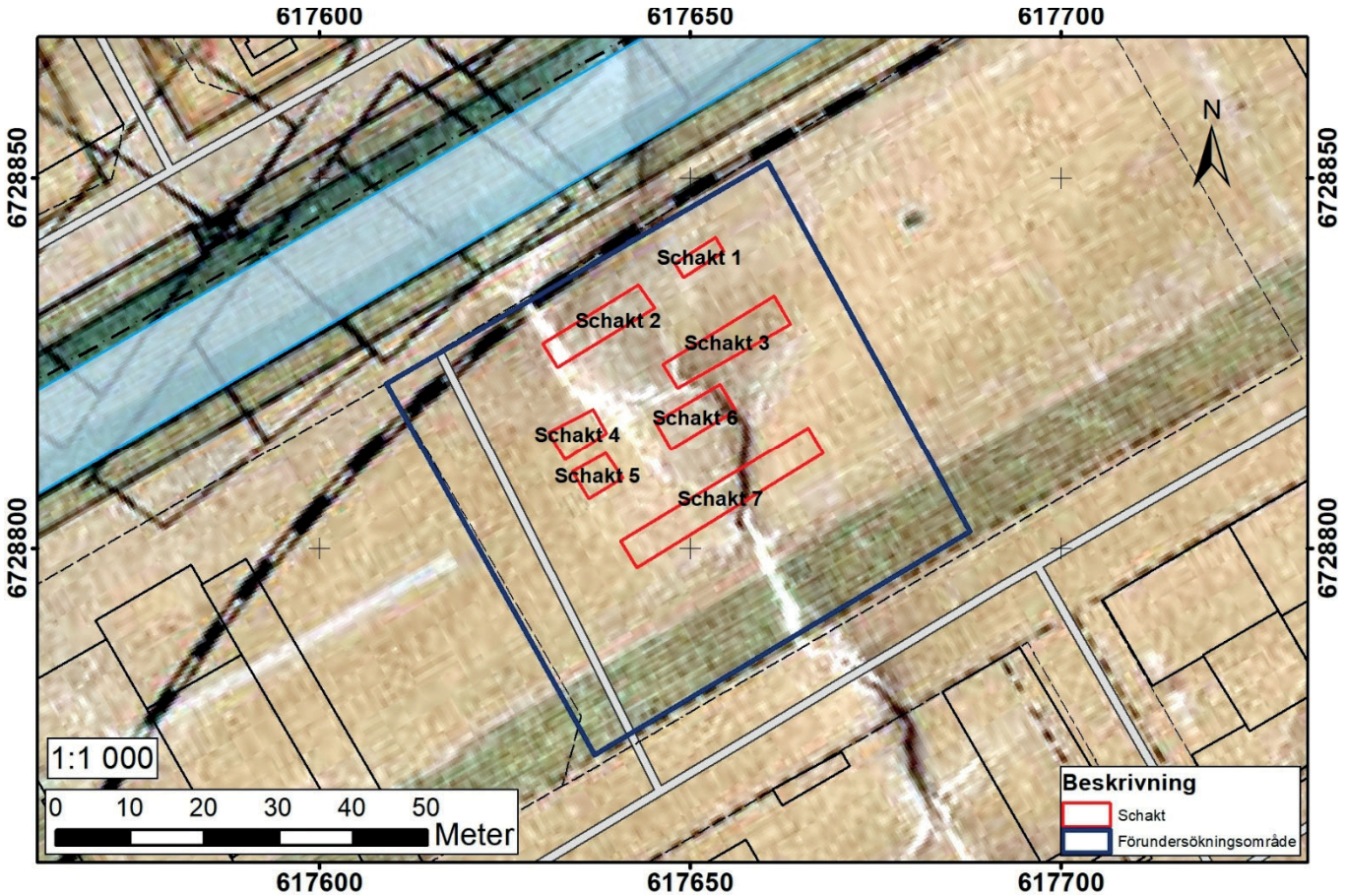

Figur 26. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. I bakgrunden ligger 1879 års karta (GK K/J/2/F13/2). Skala 1:1 000.

BILAGA 6. FOTOGRAFIER

Figur 27. Översikt över schakt 1. Foto från nordöst.

Figur 28. Översikt över schakt 2. Foto från nordöst.

Figur 29. Översikt över del av schakt 3. Foto från väst.

Figur 30. Översikt över schakt 4. Stolpe A7 centralt i bild. Foto från sydväst.

Figur 31. Översikt över schakt 5. Lager A9 central i bild. Foto från nordväst.

Figur 32. Översikt över schakt 6. Slipers A16 nederst till vänster. Träkonstruktion A14 och A15 centralt till vänster i bild. Betongpålar A12 till höger i bild. Foto från sydväst.

Figur 33. Översikt över del av schakt 7. Rustbädd med stockar A29 och A33. Överst till höger skymtas nedgrävd oljetank. Foto från sydväst.

Figur 34. Fyndfoto på keramik och kakel från A17 (F24–25).

Figur 35. Fyndfoto på keramik, ben, glas och läder från A18 (F27–30).

Figur 36. Fyndfoto på keramik och bryne från A25 (F7–13).

Figur 37. Fyndfoto på keramik och kakel från A48 (F14–22).

Figur 38. Fyndfoto på keramik och kakel från A56 (F1–6).

Figur 39. Fyndfoto på slipstenar ur A35 (F34).

LÄNSMUSEET
GÄVLEBORG

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, SÖDRA STRANDGATAN 20, 802 50 GÄVLE. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE